

OBRUKLARIN NEDEN OLDUĞU ZARARLARDA İDARENİN SORUMLULUĞU MESELESİ VE İDARENİN OBRUK OLUŞUMUNU ÖNLEMeye YÖNELİK GÖREVLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül ÇOBAN ATİK*

Öz

Son yıllarda ülkemizde, özellikle Konya Kapalı Havzası'nda obrukların eskiye göre daha sık oluştuğu görülmektedir. Bu durum genellikle tarım arazilerinde zarara yol açmakla birlikte yakın zamanlarda iskân bölgelerini de tehdit etmeye başladığı gözlenmektedir. Günümüze kadar yaşanan obrukların genellikle taşınmazlar üzerinde maddi zararlara neden olduğu görülmekle birlikte, gerekli önlemler alınmadığı takdirde gelecekte ölüm ve yaralanma gibi cismani zararlara da yol açabileceği öngörülmektedir.

Obruklar, yeraltındaki eriyebilen kayaların oluşturduğu boşlukların ani ya da kademeli olarak çökmesiyle meydana gelmekte; doğal sebeplerle birlikte aşırı yeraltı suyu kullanımı gibi antropojenik etkenlerle oluşabilmektedir.

Bu çalışma, obrukların neden olduğu zararlar bakımından idarenin sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceğini incelemektedir. Bu kapsamda obruklarla ilgili bilimsel verilerden hareketle; idari davranış ve nedensellik bağının bulunup bulunmadığı, bu oluşumların öngörülebilir, önlenabilir ve dışsal olup olmadığı ve zarar görenin ve üçüncü kişinin kusuru meselesi, çok azı obruklarla, ekserisi diğer doğal afetlerle ilgili olan Fransız ve Türk yargı içtihatları ile idare hukuku doktrininin sorumluluk konusundaki görüşleri çerçevesinde kıyasen incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında yer alan idarenin

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı, Konya, Türkiye. | Asst. Prof. Dr., Selçuk University Faculty of Law, Department of Administrative Law, Konya, Türkiye.

✉ aysegul.cobanatik@selcuk.edu.tr • ORCID 0000-0002-3849-3504.

✎ **Atıf Şekli** | **Cite As:** ÇOBAN ATİK, Ayşegül, "Obrukların Neden Olduğu Zararlarda İdarenin Sorumluluğu Meselesi ve İdarenin Obruk Oluşumunu Önlemeye Yönelik Görevleri", SÜHFD, C. 34, S. 2, 2026, s. 1241-1305.

✎ **İntihal** | **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

obruklara ilişkin görevleri, hizmet kusuru nedeniyle sorumluluğu tespit edebilmek amacıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

• Obruk • İdarenin Sorumluluğu • Hizmet Kusuru • Mücbir Sebep • Nedensellik Bağı

AN EVALUATION OF ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR DAMAGES CAUSED BY SINKHOLES

Abstract

Sinkholes are forming more frequently in Türkiye, particularly in the Konya Closed Basin. While they generally damage agricultural land, they are now also threatening residential areas. Sinkholes have generally caused material damage to property, but they could also lead to physical harm in future unless precautions are taken.

Sinkholes form when soluble rock formations collapse, and this may be due to natural or human causes, such as extracting too much water.

This study examines whether the administration can be held liable for damage caused by sinkholes. Using scientific data on sinkholes, it examines the link between administrative conduct and resulting sinkhole damage; if sinkholes are predictable, preventable and external; and if the injured party's or a third party's negligence caused the damage. This has been compared to French and Turkish case law (mostly on other natural disasters) and administrative law doctrine on liability. The administration's duties on sinkholes, set out in the study's final section, have been examined for determining liability based on administrative fault.

Key Words

• Sinkhole • Administrative Liability • Service Fault • Relation Of Causality • Force Majeure

Extended Abstract

Sinkholes have been forming more frequently in the Konya Closed Basin. As well as damaging agricultural land, they are also encroaching on residential areas. As of the date of this study, sinkholes have generally caused material damage to property; there is no data indicating physical harm. However, the fact that they threaten residential areas raises concerns that they may soon cause physical harm, and this situation will intensify discussions regarding liability for damages arising from sinkholes. One of the types of liability that comes to the fore in such natural phenomena is administrative liability. There is no study in Turkish legal

literature that directly examines administrative liability for damages caused by sinkholes, nor has this issue been addressed in Turkish administrative court case law.

Sinkholes are karstic landforms formed by the sudden or gradual collapse of underground voids created by the dissolution of soluble rocks. The extraordinary increase in the number of sinkholes forming in the Konya Closed Basin since the early 2000s has first attracted scientific interest and subsequently raised administrative concerns. In 2020, the Sinkhole Research and Application Centre was established within Konya Technical University and has continued its work in collaboration with various administrative bodies, notably the Presidency of Disaster and Emergency Management (AFAD) and the General Directorate of Mineral Research and Exploration (MTA). While scientific studies indicate that sinkhole formation is linked to natural geological factors such as karstic structures and groundwater depletion, anthropogenic factors including excessive water consumption, uncontrolled agricultural irrigation, unauthorised boreholes, mining activities and deforestation also play a significant role. These studies have also identified areas susceptible to sinkholes. Although various remediation methods, such as ground reinforcement and backfilling, have been proposed, researchers have emphasised that the most effective solution is the regulation of groundwater use, particularly in agriculture, due to the high costs of these methods.

Under the Turkish Constitution, the administration is obliged to compensate for damages arising from its actions and decisions. Administrative liability may be based on fault, but it may also arise even in the absence of fault. When natural events are concerned, the fundamental issue is whether the event can be classified as force majeure. Force majeure is one of the grounds that eliminates or reduces the administration's liability. On the other hand, when determining the administration's liability for an event, it is also necessary to examine whether the general conditions of administrative liability have been met.

Accordingly, this study examines, based on scientific and technical data, the conditions of administrative liability—administrative conduct, damage and causality—primarily in the context of sinkholes. Subsequently, it assesses the factors affecting causality, including force majeure and the negligence of the affected party or third parties.

In determining administrative liability for damages caused by natural events, the decisive factor is whether the administration has a duty to prevent the event or mitigate the damages. Where such a duty exists, failure to fulfil it may constitute a breach of duty. In this context, the study examines the administration's duties in the prevention of disasters in general and sinkholes in particular; taking into account the causes and locations of sinkhole formation, it identifies urban planning and settlement activities, agricultural regulation and agricultural

subsidy activities, mining activities, and law enforcement activities. This identification is based on legislation, with case law used to support it; however, due to the scarcity of judicial decisions regarding sinkholes, case law relating to earthquakes and other natural disasters has been utilised by analogy. Furthermore, duties outlined in international and national risk reduction plans, including the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction, have also been identified.

The central question of this study is whether the administration can be held liable for damages caused by sinkholes. In this context, the study examines the relationship between sinkhole formation and administrative activities, the applicability of force majeure provisions, and the administration's legal duties regarding its capacity to prevent sinkhole formation or mitigate the resulting damage. As sinkholes have only become apparent in the last 20 years and affect limited regions rather than the entire country, they have not been sufficiently addressed in legislation and case law. For this reason, the legal norms and judicial reasoning developed in relation to earthquakes have been applied by analogy in this study.

Unlike earthquakes, sinkholes are formed not only as a result of natural geological processes but also, to a significant extent, due to anthropogenic factors. Furthermore, scientific research indicates that sinkholes are predictable and, to some extent, preventable. Accordingly, given the human influence on their formation and the administration's obligations, it is difficult to classify sinkholes as force majeure in all cases. Consequently, depending on the specific circumstances of each case, administrative liability may arise for damages caused by sinkholes.

GİRİŞ

Son yıllarda özellikle Konya Kapalı Havzası'nda obruk oluşumları önemli ölçüde artmış, tarım arazilerinde zararlara neden olmuş ve iskân bölgelerini tehdit etmeye başlamıştır. Bu çalışmanın yazıldığı tarih itibarıyla obrukların çoğunlukla taşınmazlar üzerinde maddi zararlara neden olduğu görülmekte olup insan ölümü ya da yaralanması biçimindeki cismani zararlara neden olduğuna dair bir veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iskân alanlarını tehdit etmesi nedeniyle obrukların gelecekte cismani zararlara da neden olabileceğinden endişe duyulmaktadır. Bu ihtimalin gerçekleşmesi obruklarla ilgili sorumluluk tartışmalarını artıracaktır. Bu tür doğal afetlerden doğan zararlar söz konusu olduğunda gündeme gelen sorumluluk türlerinden biri de idarenin sorumluluğudur. Hukuk literatüründe obruklar nedeniyle idarenin sorumluluğu meselesini inceleyen bir bilimsel çalışmaya rastlanmadığı gibi, Türk idari yargı

içtihatlarında da bu konunun tartışıldığı bir karar örneğine ulaşılammıştır¹.

*“Obruklar, özellikle karstik arazilerde gelişen, yer yüzeyinin aniden veya kademeli olarak çökmesi sonucu oluşan doğal jeomorfolojik yapılardır”*². Konya Kapalı Havzası’nda oluşan obruk sayısının 2000’li yılların başından itibaren olağandışı şekilde artması, önce bilim insanlarının, ardından da idarenin konuya olan ilgisini artırmıştır. 2020 yılında, sadece obruklar üzerine araştırmalar yapmak üzere, Konya Teknik Üniversitesi bünyesinde kurulan Obruk Uygulama ve Araştırma Merkezi, AFAD ve MTA başta olmak üzere çeşitli idari birimlerle birlikte çalışmalarını sürdürmektedir. Literatürde obruklara ilişkin çok sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre obruk oluşumları sadece karstik kayaç yapısı ve yeraltı suyunun çekilmesi gibi doğal jeolojik nedenlere bağlanamaz. Bunun yanında yeraltı suyunun çekilmesine neden olan, aşırı su kullanımı, tarımsal vahşi sulama, kaçak kuyu kullanımı ile madencilik faaliyetleri ve ormansızlaştırma gibi insan kaynaklı nedenlerin de bu oluşumlar üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu göz ardı edilemez. Yine bu çalışmaların bir sonucu olarak Konya Kapalı Havzası’nda obruk oluşabilecek duyarlı alanlar büyük ölçüde tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda ayrıca, obruk potansiyeli olan yerlerin ıslahına yönelik olarak zemin iyileştirme ve dolgu gibi bazı iyileştirme yöntemlerinin bulunduğu, ancak bunların oldukça yüksek maliyetli olması nedeniyle her yerde ve her zaman uygulanmasının mümkün olamayacağı belirtilmektedir. Obruk oluşumunu tümüyle önlemek mümkün olmasa dahi, sıklığını azaltmak için alınabilecek en etkili tedbirin özellikle tarımda yeraltı suyu kullanımının kontrol altına alınması olduğu vurgulanmaktadır.

Bilindiği üzere idare, Anayasa gereğince kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür. Bir doğa olayı söz konusu olduğunda, ilk akla gelen hususlardan biri bunun mücbir sebep

¹ UYAP sisteminden tarama yapılmıştır. Bu sistemden Danıştay ve bölge idare mahkemelerinin kararlarının tamamına ulaşmak mümkündür. Ancak diğer idare mahkemelerinin istinaf yoluna başvurulmamış ya da başvuru yolu kapalı olan kararları görülememektedir. Bununla birlikte Konya idare mahkemeleri özelinde yaptığım araştırma sonucunda obruklarla ilgili açılmış bir davaya rastlanmamıştır.

² **KADIOĞLU**, Selma, “Obruklar: Oluşum Mekanizmaları ve Derin Yer Radarı Yöntemi ile Araştırma”, Ankara Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi e-bülten, Yıl. 2, S. 1, 2025, s. 29.

sayılıp sayılmayacağıdır. Bununla birlikte, ortaya çıkan herhangi bir zararda idarenin sorumluluğunun tartışılabilmesi için sorumluluğun koşullarının oluşup oluşmadığının da incelenmesi gerekir. Bu sebeple çalışmada, öncelikle idari sorumluluğun koşulları olan idari davranış, zarar ve nedensellik bağı, obruklarla ilgili bilimsel ve teknik veriler ışığında ele alınmıştır. Ardından, nedensellik bağını kaldıran ve azaltan nedenler arasında, obruklar bağlamında önemli görülen mücbir sebep ile zarar görenin ve üçüncü kişinin kusuru incelenmiştir. Mücbir sebep bakımından obrukların öngörülebilir, önlenabilir ve dışsal olup olmadığı teknik veriler ışığında analiz edilmiş, zarar gören ve üçüncü kişinin kusuru ise kaçak kuyu kullanımı, imar düzenine aykırı yapılaşma ve uyarılara rağmen faaliyetin sürdürülmesi gibi olası fiiller bakımından ele alınmıştır.

Bir doğa olayı nedeniyle ortaya çıkan zararlardan idarenin sorumluluğunun tartışılmasında, idarenin bu olayı ya da zararlarını önleme konusunda görevlendirilmiş olup olmadığı da belirleyici bir unsurdur. Zira böyle bir görevin varlığı ve bu görevin gereği gibi yerine getirilmemesi hali hizmet kusuru oluşturur. Bu nedenle çalışmada, genel olarak afetlerin, özel olarak da obrukların önlenmesine ilişkin idarenin görevleri, obruk oluşum nedenleri ve yerleri dikkate alınarak, imar ve iskân faaliyetleri, tarımı düzenleme ve tarımsal destekleme faaliyetleri, madencilik faaliyetleri ve yeraltı sularının denetlenmesi faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır. Bu faaliyet alanlarında idarenin mevzuatta yer alan görevleri belirlenmiş; içtihadi kaynaklarda ise obruklara ilişkin yargı kararlarının oldukça sınırlı olması nedeniyle, deprem ve diğer afetlere ilişkin içtihatlardan kıyasen yararlanılmıştır. Ayrıca, afet zararlarının azaltılmasına yönelik Birleşmiş Milletler Sendai Çerçevesi ile, öngörme ve alternatif belirtme faaliyetleri kapsamında ulusal ve yerel düzeydeki afet risk azaltma planlarıyla idareye verilmiş olan görevlere de değinilmiştir.

Bu çalışmanın odaklandığı hukuki problem, obruklar nedeniyle ortaya çıkan zararlardan idarenin sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Bu çerçevede, obrukların oluşumunda antropojenik etkenlerin idarenin faaliyetleriyle ilişkisi, obrukların mücbir sebep olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, idarenin bu doğa olayını ve/veya sonuçlarını önleme imkânının bulunup bulunmadığı ve buna ilişkin yükümlülükleri tartışılmıştır. Obrukların nispeten yakın zamanlarda görünür hâle gelmesi, ülke genelinden ziyade belirli bölgelerde yoğunlaşması ve çoğunlukla sınırlı alanlarda bireysel zararlara yol açması gibi nedenlerle

mevzuat ve içtihatlarla yeterince yer almadığı görülmektedir. Bu nedenle, ülkemizde sıklıkla yaşanan depremler ve diğer afetlere ilişkin içtihat ve normlardan kıyasen yararlanılmıştır. Sonuç olarak bu çalışma, obruklar bağlamında idarenin sorumluluğuna ilişkin bir hukuki çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır.

I. OBRUK KAVRAMI, OLUŞUM NEDENLERİ VE OBRUKLARLA İLGİLİ YAPILAN TEKNİK ARAŞTIRMALAR VE SONUÇLARI

Obruk, “Yer altında kireçtaşı gibi eriyebilen kayaların zamanla boşluklar meydana getirmesi ve bu boşlukların tavanlarının çökmesiyle oluşan karstik yer şekli” olarak tanımlanmaktadır³.

Özellikle Konya Kapalı Havzası ve Karapınar ilçesinde son yıllarda sayısı ve oluşum sıklığı artan⁴ obrukların bölge için tehlike oluşturduğu gözetilerek, çeşitli tedbirler alınmaya çalışıldığı, konuyla ilgili daha fazla bilimsel ve teknik çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Sadece obrukların araştırılması için Konya Teknik Üniversitesi bünyesinde Obruk Uygulama, Araştırma Merkezi kurulmuş, AFAD bu konu üzerine çalışmalar yapmış ve yapmaktadır. Obruklarla ilgili genel bilgilendirme ve yapılan çalışmalar, Konya Teknik Üniversitesi Obruk Uygulama, Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Fetullah Arık tarafından 23 Eylül 2024 tarihli bir TV programında özetle anlatılmıştır. Bu programda Arık, geçmişte daha çok insanların yaşamadığı yüksek alanlarda oluşan obrukların, son dönemlerde yerleşim yerlerine yakın tarım arazilerinde görüldüğünü, obruk oluşumunda çeşitli faktörlerin etkisinin olduğunu, zemindeki toprak ve kayaç yapısının, yeraltı su varlığının, aşırı yeraltı suyu kullanımı, su iletim hatlarındaki kaçaklar, zemin üstü sulama yoğunluğu, zemine artan su girişi, çökmeye hazır bir yerde deprem meydana gelmesi, maden ocaklarındaki patlatmalar, heyelan ya da baraj yapımı gibi insani faaliyetlerle zemine ağır yük yüklenmesi,

³ İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: AFAD Sözlük, Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2022, s. 134. Bir başka tanıma göre ise, “bir tür karstik yeryüzü şekli olup boru, baca veya kuyu şeklinde, yeni oluşumlarda keskin köşeli, eski oluşumlarında ise daha yayvan görünümlü çökme dolinlerini (sinkhole) tanımlamak için kullanılmaktadır.” Konya Teknik Üniversitesi Obruk Uygulama ve Araştırma Merkezi: Obruklar Hakkında Bilgi, <https://www.ktun.edu.tr/tr/Birim/Index/?brm=LI4ZaR6VzKx3bmsGxi2H4w==>, ET. 06.07.2025.

⁴ TAPUR, Tahsin/BOZYİĞİT, Recep, “Konya İlinde Güncel Obruk Oluşumları”, Marmara Coğrafya Dergisi, S. 31, Ocak 2015, s. 444.

ormansızlaştırma, bir obruğun çökmesine neden olan olaylar olarak sıralanabileceğini belirtmiştir⁵.

Literatürde obrukların oluşum nedenlerine, duyarlılık haritalarına ve mekân ve zaman bakımından tespitine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır⁶. Bazı çalışmalarda⁷ obrukların çökmeden önce tespit edilebilmesi amacıyla uydu görüntüleme, radar, hava fotoğrafları gibi uzaktan izleme ve algılama sistemleri ile birlikte arazi üzerinde jeofiziksel incelemelerle de karstik ve çökmeye eğilimli toprak yapılarının tespit edilebildiği ve belirli bir yerde çökmenin önceden tahmin edilebildiği görülmektedir⁸. Dolayısıyla obruk riskinin mekânsal olarak tespiti mümkündür. Buna karşılık, risk tespit edilmiş olan yerdeki çökmenin ne zaman gerçekleşeceği; obruk türüne, zemin örtü malzemesinin yapısına, zeminde izlenebilen deformasyon bulunup bulunmamasına, bölgede obruk oluşumunu tetikleyen, yeraltı suyu seviyesindeki değişim, titreşim, zemine fazla su girişi ve aşırı yük yüklenmesi gibi etkenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bu nedenle potansiyel bir obruğun oluşum zamanının net biçimde tespitinin zor olduğu belirtilmektedir⁹.

Nitekim Arık da, MTA, AFAD, Konya Teknik Üniversitesi Obruk Uygulama ve Araştırma Merkezi ve KOP tarafından yapılan çalışmalarla; uzaktan algılama sistemleriyle obruk oluşabilecek alanların tespit

⁵ **ARIK**, Fetullah: Kontv söyleşi, Neler Oluyor-Türkiyede Obruk Tehlikesi-Prof.Dr. Fetullah Arık-23 Eylül 2024, https://www.youtube.com/watch?v=V_JXiCnN-C0, ET: 06.07.2025, video kaydındaki dakika aralığı: 03:22-09:07.

⁶ **BOZYİĞİT**, Recep/**TAPUR**, Tahsin, "Konya Ovası ve Çevresinde Yeraltı Sularının Obruk Oluşumlarına Etkisi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 21, 2009, s. 137-155; **KADIOĞLU**, s. 29-37; **YILMAZ**, Mutlu, "Karapınar Çevresinde Yeraltı Suyu Seviye Değişimlerinin Yaratmış Olduğu Çevre Sorunları", Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, C. 2, S. 2, Ekim 2010, s. 145-63, doi:10.1501/Csaum_0000000033, ET: 22.07.2025; **CALÓ**, Fabiana/**NOTTİ**, Davide/**GALVE**, Jorge Pedro/**ABDİKAN**, Saygın/**GÖRÜM**, Tolga/**PEPE**, Antonio/**BALIK ŞANLI**, Füsun, "DInSAR-Based Detection of Land Subsidence and Correlation with Groundwater Depletion in Konya Plain, Turkey" Remote Sensing, C. 9, S. 1, 2017, s. 83, <https://doi.org/10.3390/rs9010083>, ET: 22.07.2025.

⁷ Bu çalışmaların içerikleri ve kullanılan teknikleri, **ORHAN**'ın çalışmasında 11-15. ve 27-29. sayfalarda incelemek mümkündür.

⁸ Bu tahminin kimi zaman çökmeden bir ay öncesinde yapılabildiğine yönelik tespitler bulunmaktadır. **JONES**, Cathleen E./**BLOM**, Ronald G., "Bayou Corne, Louisiana, sinkhole: Precursory deformation measured by radar interferometry", Geology, C. 42, S. 2, 2014, s. 111-114, Aktaran **ORHAN**, s. 5, 12-13.

⁹ **AFAD**, Çalıştay Çıktısı, s. 12.

edildiğini ve bu alanlarda daha sonra obruk oluştuğunun gözlemlendiğini, arazideki morfolojik değişimleri izleyebilmek için hava araçlarıyla haritalama çalışmaları yapıldığını, düşey yer değiştirmeler izlenerek çökme alanlarının tespit edildiğini, ayrıca sahada yapılan gözlemlerle envanter çalışmalarının yapıldığını, mevcut obrukların bulunduğu arazilerde belirlenmiş potansiyel hatlar üzerinde yeraltı çalışmaları, yer radarı, sismik, ERT (çok elektrotlu elektrik özdirenç tomografi¹⁰) gibi jeofiziksel yöntemlerle yeraltında olası boşlukların tespit edildiği ve sondajlarla boşluk varlığının kesinleştirildiğini, duyarlı bölgelerin tespit edildiğini, bu çalışmaların Konya'daki potansiyel obruk oluşabilecek alanların tamamını kapsadığını ifade etmiştir¹¹.

Obruk araştırmalarında dikkati çeken bir diğer husus, *antropojenik etki* kavramına sıklıkla yer verilmesidir¹². Bu kavram insan kaynaklı etki olarak özetlenebilir. Son dönemlerde yazılı ve görsel medyada obruk oluşumuna sebep olarak yeraltı suyunun aşırı kullanılarak çekilmesi gösterilmektedir¹³. Gerçekten de yeraltı suyunun çekilmesi, obruk

¹⁰ **AFAD Konya İl Müdürlüğü:** Konya İlinde Obruk Alanlarının Araştırılması Projesi, Konya 2023, s. 22.

¹¹ **ARIK:** Kontv söyleşisi, dakika aralığı: 18:11-21:35.

¹² **ARIK,** Fetullah, "Dünya'da ve Türkiye'de Obruk Oluşumları: Tanım, Sınıflandırma ve Oluşum Koşulları", Kavak/Orhan, Haspolat, Yusuf Kenan (editörler), Farklı Yaklaşımlarla Minareller ve Doğal Taşlar, (121-155), Ankara 2023, Orient Yayınevi, s. 130; **ORHAN,** Osman: Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Muhtemel Obruk Alanlarının Belirlenmesi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2018, s. 1; KTÜN Obruk Merkezi, Obruklar Hakkında Bilgi.

¹³ Örnek olarak; **TRT Haber:** "Konya, Karaman ve Aksaray'da "obruk" alarmı: 684 adet tespit edildi", 10.12.2025, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/konya-karaman-ve-aksarayda-obruk-alarmi-684-adet-tespit-edildi-928305.html>, ET: 10.01.2026; **Demirören Haber Ajansı:** "Konya'dan sonra Aksaray'da da obruk oluşmaya başladı: Su çekilince kireç taşlarında çökme oluyor", 14.11.2025, <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/konyadan-sonra-aksarayda-da-obruk-olusmaya-basladi-su-cekilince-kirec-taslarinda-cokme-oluyor-2758218>, ET: 10.01.2026; **Ekonomist:** "Karaman'da yeraltı sularının çekilmesiyle obruk oluşumları artıyor", 26.08.2025, <https://www.ekonomist.com.tr/tarim/karaman-da-yeralti-sularinin-cekilmesiyle-obruk-olusumlari-artiyor-64280/1>, ET: 10.01.2026; **Mersin Haber:** "Konya'da Kontrolsüz Yeraltı Suyu Kullanımının Bedeli Obruklar Oluyor", 31.01.2026, <https://www.mersinhaber.com/haber-konyada-kontrolsuz-yeralti-suyu-kullaniminin-bedeli-obruk-oluyor/533387>, ET: 05.02.2026.

oluşumunda bilhassa antropojenik etkiler arasında önemli bir yer işgal etmektedir¹⁴.

Konya Kapalı Havzası başta olmak üzere ülkemizin çeşitli yörelerindeki tarım arazilerinde, son yıllarda sayısı görece artan biçimde obruk oluştuğuna dair veriler bulunmaktadır. Obruk oluşumlarının tarım arazilerinin kullanımını engellemesi ve zorlaştırması¹⁵ nedeniyle maddi kayıplara neden olduğu izahtan varestedir. Ancak obruk kaynaklı bilinen bir can kaybı ya da yaralanma gibi cismani zararların yaşandığına dair bir veri bulunmamaktadır¹⁶. Bununla birlikte, son yıllardaki hızlı artışı ve yayılımı göz önüne alınarak obrukların artık sadece tarım arazileri değil yerleşim alanlarını da tehdit ettiği belirtilmekte¹⁷, şehir merkezlerinde de oluşabildiği gözlenmektedir. Bu durum, yakın bir gelecekte obruk kaynaklı muhtemel can kayıplarını da gündeme getirebilir.

Öte yandan obruklar sadece çöküş anında değil sonrasında da canlılar için tehlike oluşturmaya devam etmektedir. Çökmüş bir obruğun etrafında uyarıcı ve koruyucu önlemlerin alınmaması ya da çukurun etrafındaki toprağın da çökme riski bulunması gibi nedenlerle obruk oluşumundan sonra da zararların gerçekleşmesi muhtemeldir¹⁸.

Literatürde obrukların ıslahına yönelik birtakım çalışmalar yapılmış ve iyileştirme yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemlerin hem oluşmuş hem de oluşması muhtemel obruklarda uygulanabileceğini belirten Arık, çöken bir obruğun sonradan doldurulabileceğini ya da çökmeden önce tespit edildiğinde dolgu yapılabileceğini ifade etmiştir¹⁹. Özellikle çökmeden önce uygulanabilecek dolgu yöntemi ile obruk oluşumunun engellenmesi mümkün olabileceğinden ıslah yöntemleri, mücbir sebep araştırmasında önlenebilirlik tartışması bakımından önemli görülmüştür.

¹⁴ Bununla birlikte araştırmalarda elde edilen veriler obruk oluşumundaki tek sebebin bu olmadığını göstermektedir. Obruk oluşum sebepleri Konya Teknik Üniversitesi Obruk Uygulama ve Araştırma Merkezinin web sayfasında bir tabloda özetlenmiştir. KTÜN Obruk Merkezi, Obruklar Hakkında Bilgi.

¹⁵ **BOZYİĞİT/TAPUR**, s. 154.

¹⁶ **ORHAN**, s. 147.

¹⁷ **ORHAN**, s. 2; **TAPUR/BOZYİĞİT**, s. 444.

¹⁸ “Nitekim obruk oluştuktan sonra Şamil ismindeki bir çoban obruğa düşmüş ve kendi imkânları ile 3 günde kurtulmuştur.” **TAPUR/BOZYİĞİT**, s. 427.

¹⁹ **ARIK**, Kontv söyleşisi, dakika aralığı: 23:15-24:55.

Konya Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü tarafından yayımlanan Obruk Temel Kılavuz'da, iyileştirme çalışmalarına yönelik olarak, her obruğun kendine özgü fiziksel özellikleri bulunması ve jeolojik ve hidrolojik yapısının farklılaşabilmesi nedeniyle ıslah yöntemlerinin değişebileceği, bununla birlikte başarılı sayılabilen temel birkaç yöntemin bulunduğu belirtilmektedir. Bu yöntemler *“obruğun altında bulunan yutma deliklerinin kapatılması, obruk gövdesinin doldurulması ve obruk üzerinde sağlam bir kapak oluşturulmasıdır”*²⁰. Ancak bu yöntemlerin maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle vatandaşlar tarafından karşılanamayacağını, yasama organının obrukları afet kapsamına alması halinde uygulanabileceğini²¹ belirtmek gerekir.

Ayrıca çeşitli mühendislik yöntemleriyle, hasar görmüş yapıların onarılabilmesi, köprü, demiryolu ve karayollarının olası çökmelere karşı korunabilmesi, eğim ölçerler, jeodezik ölçümler, reseptörler gibi sistemler kullanılarak riskli yapıların bulunduğu yerlerde yapı deformasyonları ve zemin oturmasını izleme ve erken uyarı sistemlerinin kullanılabilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir²². Obruk oluşumlarının azaltılmasına yönelik olarak yeraltı suyu kullanımına vurgu yapan Arık ise, Konya kapalı havzasında tarımsal su kullanımının toplam su kullanımına oranının ülkenin diğer bölgelerine göre daha yüksek oranda olduğunu²³, tarımsal sulamada tasarruf yapılması gerektiğini, kaçak kuyu olgusunun önüne geçilmesi, mevcut kuyulardan su kullanımının kısıtlanması, bitkinin tam ihtiyacı kadar su kullanılması, bölgede tarımsal teşviklerin su ihtiyacı az olan bitkilere yönlendirilmesi gerektiğini, değiştirilebilecek ve müdahale edilebilecek tek etkenin su kullanımı olduğunu, jeolojik yapının obruk oluşturmaya müsait olduğunu, ancak 2000'li yıllardan önce 20-30 yılda bir oluşurken, şimdi bir yılda 20-30 tane oluşmasının

²⁰ **AFAD Konya İl Müdürlüğü:** Obruk Temel Kılavuz, Konya 2023, s. 100. Bunların dışında ayrıca diğ dolgusuna benzer bir yöntemle enjeksiyonla kırık dolgusu, sıkıştırma enjeksiyonu, püskürtme enjeksiyonu, kapak enjeksiyonu, bulamaç enjeksiyon, dinamik sıkıştırma, doldurma gibi çeşitli yöntemlerle zeminin güçlendirilmesinin sağlanabileceği aktarılmaktadır. **AFAD,** Temel Kılavuz, s. 104-112; **AFAD,** Çalıştay Çıktısı, 37 vd.

²¹ **AFAD,** Çalıştay Çıktısı, s. 41, 44-45.

²² **AFAD,** Temel Kılavuz, s. 112-114.

²³ Arık, ülke genelinde ortalama %76-77 yeraltı suyu tarımda kullanılırken, Konya kapalı havzasında tarımsal su kullanımının %83'ün üzerinde olduğu ifade etmektedir.

rastlantısal olmadığını, yetkili idarelerce yasaklama ve teşviklerle çeşitli tedbirler alınması gerektiğini ifade etmiştir²⁴.

Obruk, yukarıda verilen tanımlara göre bir doğa olayıdır. Dolayısıyla deprem, toprak kayması, heyelan gibi doğa olayları kategorisinde değerlendirilebilir²⁵. Kökeni itibarıyla doğal olan olaylar sorumluluk meselesinde kural olarak mücbir sebep kabul edilir. Bununla birlikte doğal afetlere ilişkin gelişen hukuk doktrini ve yargısal içtihatlarda, doğal afetlerin kategorik olarak mücbir sebep kapsamında değerlendirilmediğini, uyumsuzluk konusu doğa olayının hem mücbir sebebin unsurları hem sorumluluğun koşulları hem de idarenin görevleri çerçevesinde değerlendirildiğini de belirtmek gerekir. Obrukların yeraltı suyu kullanımı ile ilişkilendirilmesi, muhtemel obrukların önceden belirlenebilmesi, alınabilecek çeşitli tedbirlerle ve ıslah yöntemleriyle sıklığının azaltılabilesine yönelik veriler, bu doğa olayının bir mücbir sebep olarak nitelendirilmesini önemli ölçüde güçleştirmektedir.

Çalışmanın bu kısmına kadar aktarılan bilimsel ve teknik veriler ışığında, obruklar nedeniyle ortaya çıkabilecek zararlarda idarenin sorumluluğu, önce sorumluluğun koşulları, ardından nedensellik bağıni etkileyen bazı nedenler ve son olarak idarenin görevleri kapsamında incelenecektir.

II. İDARENİN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI BAĞLAMINDA OBRUKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Herhangi bir nedenle oluşan zararların tazminine yönelik uyumsuzluklarda, sorumlunun tespitinde yargı mercii öncelikle sorumluluğun koşullarının oluşup oluşmadığına bakar. Zira bu koşullardan herhangi biri oluşmamışsa, sorumluluk söz konusu olmayacağı için sorumlulukla ilgili diğer ilke ve kuralların araştırılması da gerekmez. Bu nedenle obruklar konusunda sorumluluk meselesinin

²⁴ **ARIK**, Kontv söyleşi, dakika aralığı: 43:54-51:52. Orhan 2018 yılına ait çalışmasında, kaçak kuyu kullanım oranının %75 olduğunu ve yeraltı su seviyesinin düşmesinin obruk oluşumda temel etken olduğunu belirtmektedir. **ORHAN**, s. 151-152.

²⁵ **DOĞRULUK**, Ahmet Doğan: Çoklu afet ve Biyoklimatik Değerlendirmeler ile Uygun Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Harita Mühendisliği Anabilim Dalı, Konya 2024, s. 15; **SELEK**, Hüseyin: Afet ve Kriz Durumlarında Hava Araçlarının Kullanılmasına Stratejik Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İstanbul 2024, s. 13.

de öncelikle idari sorumluluğun koşulları bakımından incelenmesi gerekir.

İdare hukuku doktrini ve yargısal içtihatlarda genel kabul idarenin sorumluluğunun üç koşulu olduğu yönündedir. İdarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için idari davranış, zarar ve bu ikisi arasında nedensellik bağının bulunması gerekir²⁶. Bu koşulları tarif etmeden önce hemen belirtmek gerekir ki sayılan bu üç şart kümülatiftir, idarenin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için sayılanların hepsinin birlikte gerçekleşmesi gerekir²⁷.

A. İdari Davranış-Fiil

İdari davranış, idareye atfedilebilecek bir işlem veya eylemin bulunması gerekliliğini ifade eder. İdarenin zarara neden olan bir davranışı yoksa idarenin sorumluluğunda söz edilemez. Bu kural, Anayasa'nın 125. maddesindeki, "*İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür*" cümlesinde açıkça yazmasından öte sorumluluk meselesinin doğası gereğidir. Kimse kendi davranışından kaynaklanmayan bir zararı ödemekle yükümlü tutulamaz. Aynı kural idare için de geçerli olmalıdır. Zararın kaynağı olan davranış idareye atfedilemezse idare bundan sorumlu tutulmamalıdır²⁸.

Zarara neden olan idari davranış, idari işlem ya da idari eylem biçiminde tezahür eder²⁹. İdari işlem idarenin hukuki sonuç doğurmaya yönelik tek taraflı irade açıklamalarıdır. İdari eylem ise idarenin, temelinde bir idari işlem yani bir irade açıklaması bulunmayan davranışları, yani maddi fiilleridir. İdari eylem idarenin yaptığı bir eylem (olumlu) olabileceği gibi yapmadığı bir eylem (olumsuz) yani

²⁶ ONAR, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. III, İstanbul 1966, s. 1714. Bazı yazarlar bu üç koşul yanında "kusur"u da dördüncü koşul olarak saymakta ve bu koşulun kusursuz sorumlulukta aranmayacağını belirtmektedirler. GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku C. II, 3. Baskı, Bursa 2019, s. 1294, 1297.

²⁷ ATAY, E. Ethem/ODABAŞI, Hasan: İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 2. Baskı, Ankara 2010, s. 181.

²⁸ ONAR, s. 1718.

²⁹ Karahanoğulları idari davranış idari eylem ve işlemlerin toplamı olan bir etkinlik olarak ifade etmekte ve zararın kaynağı olarak bu idari etkinliği göstermektedir. KARAHANOGULLARI, Onur: İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2025, s. 606-607.

eylemsizliği de olabilir³⁰. Buna göre idare yapması gereken, hukuk kurallarınca kendisine görev olarak yüklenmiş bir eylemi ihmal ettiğinde de ortaya çıkan zarardan sorumlu olur.

Ayrıca burada şunu da belirtmek gerekir ki; kamu görevlileri, idarenin malları ve araç gereçlerinin verdikleri zararlar da idareye atfedilebilir³¹. Çünkü bunlar idarenin hareket araçlarıdır ve idarenin bir parçasıdır. İdarenin üçüncü kişiler karşısındaki sorumluluğu meselesinde bunlar idareden ayrılmış gibi düşünülemezler³².

Obruk olayı idarenin davranışı mıdır, ya da idareye atfedilebilir mi? Obruk olayı ilk bakışta bir doğa olayı olması itibarıyla kökeni itibarıyla idarenin dışında gerçekleşen bir olay gibi görünmektedir. Toprağın yapısı, yeraltı su seviyesindeki değişimler, yağışlarla zemine fazla su girişi gibi nedenlerle meydana gelen obruğun tümüyle doğa kaynaklı bir olay olduğu savunulabilir. Ancak obrukların oluşumunda ya da sıklığının artmasında bilimsel verilerle ortaya konulan antropojenik etkiler bir başka deyişle insan davranışlarının etkisi dikkate alındığında bunun tümüyle bir doğa olayı olarak nitelendirilmesi pek mümkün olmamaktadır³³. Yeraltı su seviyesini düşürerek obruk oluşumuna neden olan tarımsal vahşi sulama, kaçak kuyu kullanımı, madencilik faaliyetleri gibi fiiller bu faaliyetlerle uğraşan insanların davranışlarıdır.

Peki idarenin bir izni ya da emri olmaksızın insanların kendi kendine gerçekleştirdikleri bu davranışlar idareye atfedilebilir mi? Her ne kadar tarımsal faaliyetler ülkemizde özel kişilerce yürütülüyorsa da idarenin tarımsal faaliyetlerin tümüyle dışında kaldığını iddia etmek pek de mümkün değildir. Zira idare tarımda kullanılacak toprak parçalarını belirlemekten kullanılacak suyun bedelini belirlemeye, sulama yöntemlerine, bir yerde ne tür ürünler yetiştirilebileceğine, hangi ürünlerin destekleneceğine, hatta ürün fiyatlarına kadar tarımsal üretim sürecinin birçok aşamasında çeşitli kararlar almaya yetkilidir. İdarenin

³⁰ DÜREN, Akın: İdare Hukuku Dersleri, Ankara 1979, s. 327; YILDIRIM, Ramazan/ ÇINARLI, Serkan/ AZAK, Kerim: Türk İdare Hukuku Dersleri C. 2, 7. Baskı, Ankara 2025, s. 480-481.

³¹ ÖZYÖRÜK, Mukbil: İdare Hukuku İdari Yargı Ders Notları, Ankara 1977, s. 239; DÜREN, s. 327.

³² Hatta kamu hizmetinin üretimine katılan özel kişi ile idare adına kamu hizmeti yürüten özel kişinin davranışları dahi idareye bağlanabilir. TAN, Turgut/BAYAZIT, Bahar: İdare Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2021, s. 457; KARAHANOGULLARI, s. 608.

³³ KADIOĞLU, s. 34.

tarımsal faaliyetler üzerindeki yetkileri, mevzuattaki dayanaklarıyla birlikte ayrıntılı biçimde aşağıda “Tarımı Düzenleme ve Tarımsal Destekleme Faaliyetleri” başlığı altında anlatılacaktır. Ancak burada idari davranış bağlamında şu kadarını söylemek gerekirse; idare tarım faaliyetlerine çeşitli kararlarıyla müdahale eder, bu faaliyetleri yönlendirir, dolayısıyla insan davranışları üzerinde idarenin kullandığı ve hatta kullanması gerekirken kullanmadığı yetkilerinin etkisinin bulunduğu yadsınamaz. Tarımsal desteklemelerde hangi bölgelerde hangi tür tarımsal ürünlerin üretiminin destekleneceği, sulama yöntemleri başta olmak üzere idarece alınan kararlar tarımla uğraşan bireylerin toprak üzerindeki davranışlarını değiştirme gücüne sahiptir. Su kaynaklarının kısıtlı olduğu Konya Kapalı Havzası gibi bir bölgede su ihtiyacı fazla olan ürünlerin desteklenmesinin, çiftçileri bu ürünleri üretmeye yönlendireceği açıktır. Yine tarımsal faaliyetlerde kaçak kuyu kullananlar esasında çiftçiler olsa dahi idarenin mevzuattaki yükümlülüğe rağmen bunları denetlememesi çiftçilerin bu fiillerini sürdürmelerine yol açar.

Burada idarenin tarımsal faaliyetleri düzenleme, denetleme ve destekleme faaliyetlerinin idari davranış niteliğinde olduğu, aynı şekilde su kullanımını düzenleme ve denetleme yetkilerinin bulunduğu ve bu yetkileri kullanmada göstereceği kayıtsızlığın da idari davranış olduğu aşikardır. Bu çerçevede idarenin sözü geçen davranışlarıyla obruk oluşumunda antropojenik etkiyi beslediği veya güçlendirdiği sonucuna ulaşılabilir.

Obruk oluşumunun nedenleri arasında sayılan maden faaliyetleri, maden ocaklarındaki patlamalar, su tecriti ve çözelti madenciliği doğrudan idari davranış olarak nitelendirilmelidir. Maden faaliyetleri emanet usulüyle görülse de ruhsat usulüyle özel kişilere gördürülse de hizmetin asıl sahibi olarak idarenin bu faaliyet nedeniyle ortaya çıkan zararlarda sorumluluğu söz konusudur. Patlatma ve diğer yöntemler nedeniyle obruk oluşması, olayın kökeninde idarenin davranışının bulunduğunu gösterir³⁴.

Öte yandan vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak, idarenin en temel görevleri arasında yer almaktadır³⁵. Deprem ve obruk

³⁴ Maden faaliyetleri aşağıda “Maden Faaliyetleri” başlığı altında ele alınacaktır.

³⁵ Hatta 13 Kasım 1999 tarihli Deprem ve Hukuk Yuvarlak Masa Toplantısında, Uler’in tebliği ile toplantının sonuç bildirgesinde bu görevin devletin varlık nedeni olduğu vurgulanmıştır. **ULER**, Yıldırım: “Yönetim Hukuku ve deprem”, içinde: Deprem ve

gibi doğal afet tehlikesi bulunan yerlerde idarenin, ortaya çıkabilecek zararları önlemek ya da en azından azaltmak amacıyla riskli bölgeleri tespit etmeye yönelik araştırmalar yapması, vatandaşları bilgilendirmesi ve gerekli hallerde iskânı sınırlandırıcı tedbirler alması beklenir³⁶. Bu çerçevede zarar gerçekleşmeden önce önleyici tedbirlerin alınıp alınmadığı idarenin sorumluluğunun tespitinde belirleyicidir.

B. Zarar

İdarenin sorumluluğunun şartlarından birisi de zarardır. Bir olaydan dolayı idarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için ortada bir zarar bulunması gerekir³⁷. Zarar kişilerin malvarlığında ya da şahıs varlığında iradeleri dışında meydana gelen eksilmedir.

Zarar maddi zarar ve manevi zarar olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi zararlar kişilerin mal varlığında kendi iradeleri dışında meydana gelen eksilme olarak tanımlanabilir³⁸. Maddi zararlar kişilere ait olan taşınır ve taşınmaz mallarda meydana gelebileceği gibi bir kişinin beden bütünlüğüne zarar gelmesi biçiminde yani cismani zarar biçiminde de meydana gelebilir. Taşınır ve taşınmaz mallarda zarar, malın fiziken zarar görmesi, tahrip olması, değer kaybetmesi, paranın azalması, borcun artması, beklenen bir kazancın elde edilememesi, mahrum kalınan kar gibi malvarlığının aktifinde azalma ya da pasifinde çoğalma biçiminde ortaya çıkabilir³⁹. Kişilerin beden bütünlüğüne yönelik olan cismani zararların hem maddi hem de manevi yönü bulunmaktadır. Bir kişinin ölmesi halinde cenaze giderleri, ölenin desteğinden yararlananların destekten yoksun kalması, yaralanması halinde ortaya çıkabilecek tedavi giderleri, bakım masrafları, çalışma gücünün kaybı ve azalması dolayısıyla meslek seçeneğinin sınırlanması gibi sonuçlar cismani zararın maddi yönünü oluşturur⁴⁰.

Hukuk, İstanbul 2000, s. 57; “Deprem ve Hukuk Yuvarlak Masa Toplantısı Sonuç Bildirgesi”, içinde: Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 115.

³⁶ İmar iskân faaliyetlerinde idarenin görev ve yetkileri aşağıda “İmar İskân Faaliyetleri” başlığı altında anlatılacaktır.

³⁷ DÜREN, s. 328; AKYILMAZ, Bahtiyar/ SEZGİNLER, Murat/ KAYA, Cemil: İdari Yargılama Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2025, s. 600.

³⁸ AYAN, Mehmet: Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 7. Baskı, Konya 2012, s. 229.

³⁹ AYAN, s. 229; GÖZLER, s. 1299; YILDIRIM/ÇINARLI/AZAK, s. 481-482.

⁴⁰ ATAY/ODABAŞI, s. 188-191; GÖZLER, s. 1299-1301.

Manevi zararlar kişinin şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen bir eksilme olup kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne, haysiyetine ve şerefine yönelik zararlardır. Kişilerin şahıs varlığı değerlerine yönelik bir saldırı sonucunda duydukları üzüntü, acı, ıstırap, elem, küçük düşürülme, utanma gibi duygular manevi zarar kapsamındadır. Manevi zararlar, beden bütünlüğüne yönelik cismani zararın bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Kişinin ölmesi halinde yakınlarının, yaralanması ya da cinsel bütünlüğünün zarar görmesi halindeyse kendisinin ve yakınlarının yaşadığı/yaşayacağı acı, ıstırap, elem ve üzüntü cismani zararların manevi yönünü oluşturur⁴¹.

İdarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için öncelikle ortada bir maddi ya da manevi bir zararın bulunması, bu zararın gerçekleşmiş, kesin, hukuken korunabilir nitelikte, parayla ölçülebilir, kusursuz sorumluluğu gerektiren bazı hallerde de özel ve anormal nitelikte bir zarar olması gerekir⁴².

Obruk hadisesinde, literatürde yapılan çalışmalar ve medyaya yansıyan haberlerde, obrukların genellikle tarım arazileri üzerinde olduğu, tarım arazilerinin kullanımını kısıtlaması, değerini düşürmesi, alanı daraltması gibi sonuçlara yol açtığı aktarılmaktadır. Dolayısıyla en azından şimdiye kadar duyulan obruk kaynaklı zararların genellikle taşınmaz mallara yönelen maddi zarar biçiminde tezahür ettiği söylenebilir.

C. Nedensellik (İllyet) Bağı

Nedensellik bağı, fiil ile zarar arasındaki neden-sonuç ilişkisidir⁴³. Bu fiil işlendiği için zarar ortaya çıkmış olmalı, fiil işlenmeseydi zararın ortaya çıkmayacağı belli olmalıdır. Bu çerçevede idarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için ortaya çıkan zararın, idari davranışın sonucu olması ya da idari davranışa yüklenebilir nitelikte bulunması gereklidir.

⁴¹ Bununla birlikte manevi zararlar her zaman beden bütünlüğüne yönelik saldırılardan ortaya çıkmaz. Kimi zaman kişinin doğrudan ruhsal bütünlüğüne yönelik bir saldırı biçiminde ya da bir fotoğraf gibi manevi değeri olan bir malın zarar görmesiyle de ortaya çıkabilir. ATAY/ODABAŞI, s. 191-195; AYAN, s. 232; TAN/BAYAZIT, s. 460; GÖZLER, s. 1302-1308, 1318; YILDIRIM/ÇINARLI/AZAK, s. 481-482.

⁴² AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 600-602; ATAY/ODABAŞI, s. 183-187; GÖZLER, s. 1320.

⁴³ AYAN, s. 234; ONAR, s. 1723; YILDIRIM/ÇINARLI/AZAK, s. 485.

Doktrinde, idarenin bir zarardan sorumlu tutulabilmesi için nedensellik bağının doğrudan kurulması gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre zarar, idari davranışın doğrudan sonucu olmalı; diğer bir ifadeyle “*idareye atfedilen fiil zararın doğrudan nedeni*”⁴⁴ sayılmalıdır. İdarenin, ancak kendisine doğrudan bağlanabilen işlem ve eylemlerden doğan zararlardan sorumlu olduğu, dolaylı nitelikteki zararlardan sorumlu olmayacağı kabul edilmektedir⁴⁵.

Bununla birlikte ortaya çıkan bir zarar birden fazla sebebin bir araya gelmesiyle doğmuş olabilir ve bunlardan herhangi biri idareye atfedilebilir. İdarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için bu sebebin zararlı sonucun meydana gelmesini doğrudan mı yoksa dolaylı olarak mı etkilediğinin tespit edilebilmesi gerekir. Bu bağlamda doktrinde şart teorisi ve uygun illiyet bağı teorisi geliştirilmiştir. “*Şart teorisine göre, zaman bakımından sonucun önünde yer alan her şart o sonucun sebebidir... şartlardan birinin eksik olması durumunda sonuç gerçekleşmeyecek ise illiyet bağı var demektir. Bu açıdan şartların hepsi eşittir... Şart teorisi hukukta sorumluluk doğuran ehliyet ile mantıki (doğal) illiyeti özdeşleştirerek sorumluluğu sınırsız olarak genişlettiği için eleştirilmiştir*”⁴⁶. Buna karşılık uygun illiyet bağı teorisi, olayların süregelen akışı ve genel hayat tecrübelerine göre sebep olarak görülen olaylar arasında zararı doğurmaya uygun ve elverişli olan ile zarar arasında nedensellik bağı kurulabilir. İdarenin sorumluluğu bakımından ise uygun illiyet bağı daha geniş yorumlanmakta, zararın özel hukuktaki gibi davranışın uygun ve normal sonucu olması zorunluluğu aranmayıp, zararlar bir kamu hizmeti ya da idari davranış arasında herhangi bir bağlantının bulunması halinde nedensellik bağının varlığı kabul edilmektedir⁴⁷.

Yine, idari davranışın zararın doğuşuna veya artmasına katkıda bulunduğu hallerde idari sorumluluk söz konusu olabilir⁴⁸. Böyle bir

⁴⁴ GÖZLER, s. 1338-1339.

⁴⁵ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 602; ATAY/ODABAŞI, s. 205; TAN/BAYAZIT, s. 457; YILDIRIM/ÇINARLI/AZAK, s. 486.

⁴⁶ AYAN, s. 234-235.

⁴⁷ ONAR, s. 1724; ÖZYÖRÜK, s. 243; DÜREN, s. 329; AYAN, s. 234-235; TAN/BAYAZIT, s. 457-458; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 604; GÖZLER, s. 1339.

⁴⁸ ÖZAY, İl Han: Günışığında Yönetim II Yargısal Korunma, İstanbul 2010, s. 224; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 604; EVREN, Çınar Can, “İdarenin

durumla genellikle zararlı sonucu gerçekleştirmeye elverişli birden fazla sebebin bulunduğu hallerde karşılaşılabılır ve bu nedenle idarenin sorumluluğu azalabilir⁴⁹.

Bu bağlamda obrukların oluşumunda idareye ait bir davranışın etkisinin bulunup bulunmadığı, bir idari davranışla obruk oluşumu arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığı tartışılmalıdır. Obruklar kökeni itibarıyla doğal olsa da, son yıllarda oluşum sıklığının artması ve bu oluşumların sebepleri arasında karstik toprak yapısıyla birlikte yeraltı sularının aşırı kullanımının gösterilmesi karşısında, fazla su kullanımına idarenin bir davranışının neden olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. İdare yeraltı sularının en fazla kullanıldığı alan olarak belirlenen tarımsal faaliyetlerin neresindedir? Tarımsal faaliyetlerde bulunan kişilerin doğaya zarar verici davranışları, daha somut olarak ifade etmek gerekirse obruk oluşumunu tetikleyen aşırı su kullanımı fiili idareye atfedilebilir mi? Antropojenik etki ile ortaya çıkan obruk, idari davranışın doğrudan sonucu mudur? Özel kişilerce yürütülen tarımsal faaliyetler söz konusu olduğunda idari davranıştan ve dolayısıyla uygun illiyet bağından söz edilebilir mi?

İdare, tarımsal faaliyetleri çoğu zaman doğrudan kendisi gerçekleştirmemekle birlikte bu alanı düzenlemekte ve denetlemektedir. Dolayısıyla obruk oluşumundaki başlıca antropojenik nedenlerden biri olan aşırı yeraltı suyu kullanımı çoğu zaman doğrudan idarenin davranışı değildir. Bununla birlikte idari davranış olarak düzenleme ve denetleme faaliyetleri kapsamında idarenin eylemsizliği, bu eylemsizlikle zarar arasında nedensellik bağının kurulabilmesine imkân verebilmekte ve bu suretle idarenin sorumluluğunu gündeme getirebilmektedir.

Eylemsizlik üzerinden nedensellik bağının kurulduğu hallerden biri de doğa olaylarıdır. *“Bir doğa olayı idarenin imar yetkisini kullanmaması ya da kusurlu kullanması nedeniyle zarar doğurmuşsa idarenin ihmali davranışı ile sonuç arasında nedensellik bağı kabul edilir...İdarenin ihmali davranışı ile sonuç arasında, araya doğa olayı girse de nedensellik bağı kurulur”*⁵⁰. Obruk

Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2010, s. 265.

⁴⁹ EVREN, s. 266.

⁵⁰ KARAHANOGULLARI, s. 610. Aynı yönde bkz. SÜSLÜ, Güven, “Paris Sözleşmesi ve 7381 Sayılı Kanun Temelinde İdarenin Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesinden Kaynaklanan Sorumluluğu”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19/1 (2024), s. 541; ALICA, Süheyla, “Çevre Denetiminde İdarenin

özelinde doğrudan yargı kararlarına rastlanmasa da doğa kaynaklı diğer olaylardan doğan zararlarda idarenin sorumluluğuna hükmedilen bazı yargı kararlarından hareketle, idarenin sorumluluğundan söz edilebilmesi için zararın sebebi olarak idarenin doğrudan bir eyleminin bulunmasının zorunlu olmadığı, eylemsizlik hâllerinde de idarenin sorumluluğuna gidilebileceği sonucuna ulaşılabilir⁵¹.

Bu doğrultuda obruk riski bulunan yerlerde aşırı su kullanımına imkân veren kaçak kuyular idarenin sorumluluğuna yol açabilir. Zira kanunla görevlendirilmesine⁵² rağmen kaçak kuyu kullanımını denetlemeyen ve engellemeyen idarenin bu eylemsizliği hizmet kusuru niteliğindedir⁵³. Bir başka deyişle, idarenin eylemsizliği obruk oluşumunun doğrudan nedeni olarak kabul edilmese dahi, bu eylemsizliğin obruk nedeniyle meydana gelen zararın doğmasına veya

Sorumluluğu”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 4, 2011, s. 100-101.

⁵¹ “Danıştay 1993 tarihli bir kararında heyelan düşmesi sonucu bir kahvehanede yaşamını yitiren kişinin yakınlarının açtığı davayı, mücbir sebep gerekçesiyle reddetmemiş; idarenin ruhsatsız kahvehaneyi kapatması ve oradan kaldırması gerekirken herhangi bir müdahalede bulunmamasını hizmet kusuru saymış ve idarenin kusurlu sorumluluğuna hükmetmiştir. Yine heyelan sebebiyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan davalarda Danıştay, idarenin gerekli tedbirleri almamasını, plan ve projeye uygun davranmamasını, çekmesi gereken istinat duvarının çekilmemiş olmasını, verilmemesi gerekirken iskân izninin verilmesini hizmet kusuru sayarak idarenin sorumluluğuna hükmetmiştir.” **EVREN**, s. 277. Kahvehane kararının künyesi: D10D, E.1993/724, K.1993/3146, 13.9.1993, (**KARAHANOGULLARI**, s. 611). Heyelan kararlarının künyeleri: D8D, 14.10.1986, E. 85/863, K. 86/438; D6D, 23.11.1983, E. 80/1013, K. 83/3725; D6D, 24.05.1979, E. 77/2964, K. 79/2059, (**EVREN**, s. 277).

“... senelerden beri bu sokakta yağışlar neticesi suların toplanmasıyla buradaki binaların su baskınlarına maruz kaldığı halde umumun sıhhat ve سلامتini muhafaza ve gerekli emniyet tedbirlerini almakla vazifeli olan belediyenin bu mahzurun ıslahı yolunda gerekli tedbirleri almaması, ... belediyeye atfı kabil bir hizmet kusurudur.” D6D, 27.06.1957, E. 1956/4241, K. 1957/1609, (**AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA**, s. 611).

“Doğal afet riskine maruz kalan alanların sınırlarının belirlenmesinde gecikme olması, imar mevzuatı gereği gerekli önlemleri almakla yükümlü olan devletin sorumluluğunu doğurur... mücbir sebep niteliğinde bir olay olarak değerlendirilemez.” CÉ, 14.03.1986, n° 96272, 99725, (<https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000007701415>, ET. 22.09.2025).

⁵² Kaçak kuyularla ilgili idarenin görev ve yetkileri aşağıda “Yeraltı Sularının Denetlenmesi Faaliyetleri” başlığı altında anlatılacaktır.

⁵³ “...idarenin yasal görevlerini yerine getirmemesiyle oluşan bir durumdan doğan sonuç arasındaki nedensellik varsayılan bir nedenselliktir. Böylesi olaylarda nedensellik ilişkisinden çok hizmet kusuru araştırılır.” **KARAHANOGULLARI**, s. 612.

artmasına katkıda bulunduğu açıktır. Dolayısıyla, bir yerdeki obruk oluşumu kaçak kuyu yoluyla aşırı yeraltı suyu kullanımına bağlanabildiğinde idarenin sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

Öte yandan obruk oluşumunun nedeni maden faaliyeti ise ortaya çıkan zarar ile idari davranış arasındaki nedensellik bağı doğrudan kurulabilir. Zira bu durumda zararın kaynağı olan doğa olayının kökeninde idari davranış yer almaktadır.

İdari davranış ile zarar arasında nedensellik bağının bulunup bulunmadığının tespiti çoğu uyuşmazlıkta hukuk bilgisini ve genel hayat tecrübelerini aşan teknik bilgi ve uzmanlık gerektirir⁵⁴. Bir doğal afet olarak obruklar nedeniyle idarenin sorumluluğu meselesi de gerek idari davranış gerek zarar gerekse de nedensellik bağının tespiti bakımından hâkimin hukuk bilgisi ve genel hayat tecrübesi ile çözebileceği bir mesele değildir ve teknik bilirkişi incelemesini gerektirir.

III. NEDENSELLİK BAĞINI ETKİLEYEN DURUMLAR

İdari davranışla zarar arasında bulunması gereken nedensellik bağının kesilmesi ya da hiç kurulamaması halinde idarenin sorumluluğundan söz edilemez. İdari davranışla zarar arasına başka sebeplerin girmesi ve zararın esasen bu başka sebeplerden kaynaklanması halinde nedensellik bağının kesildiği kabul edilir. İdarenin sorumluluğunda nedensellik bağını kesen ya da etkileyen çeşitli durumlar vardır. Bunlar mücbir sebep, beklenmeyen hal, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin kusurudur. Bunlar arasında konu bağlamında mücbir sebep ve zarar görenin kusuru ile üçüncü kişinin kusuru durumlarının incelenmesi yerinde görülmüştür.

A. Mücbir Sebep Meselesi

İdarenin sorumluluğunda mücbir sebep, idari davranış ile zarar arasında bulunması gereken illiyet bağı kesen sebeplerden biri olarak, kökeni genellikle doğa olmakla birlikte ihtilal, savaş, ağır ekonomik bunalım gibi insan faaliyetinden de kaynaklanabilen olaylardır. Ancak doktrinde de yargı kararlarında da mücbir sebep tarif edilirken verilen örnekler genellikle kökeni doğa olan, deprem, sel, heyelan gibi olaylardır⁵⁵. Bu nedenle doğal olaylarının mücbir sebep olarak kabulü

⁵⁴ EVREN, s. 270.

⁵⁵ AYAN, s. 238; ATAY/ODABAŞI, s. 209; AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 605; YILDIRIM/ÇINARLI/AZAK, s. 493; EVREN, s. 272; YILDIRIM, Turan, “Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

yaygın olup, bir doğa olayı söz konusu olduğunda ilk akla gelen çoğu kez mücbir sebep meselesi olmaktadır. “Mücbir sebep, *yer sarsıntısı, feyezan, ihtilal gibi evvelden takdir ve tahmini kabil olmayan, menşei tabii, içtimai veya hukuki olması itibariyle failin dışında kalan yani, hakiki veya hükmi bir şahsın irade ve fiilinin tamamen dışında kalmış olan ve bu şahıs tarafından önlenmesi mümkün bulunmayan hadiselerdir*”⁵⁶.

Mücbir sebep hali, sorumluluğun şartlarından illiyet bağıını kesmesi ya da ortadan kaldırması nedeniyle, idarenin sorumluluğunu da ortadan kaldırabilir. Genel kural bu olmakla birlikte, özellikle deprem konusundaki içtihat, tümüyle doğa olayı olarak değerlendirilebilecek bu hadisede idarenin kusuru ya da nadiren kusursuz⁵⁷ olduğu hallerde de sorumluluğun söz konusu olabileceği yönünde gelişmiştir. Bu çerçevede doktrinde yakın zamanlarda idari sorumluluk bakımından doğa olaylarını nedensellik bağıını kesmeyen bir hal olarak gören fikirler ortaya çıkmıştır⁵⁸. Bu görüşlerin temelinde doktrinde çoğunlukla vurgulanan “idarenin yükselen standardı”⁵⁹ kavramının bulunduğu söylenebilir.

Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 25, S. 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı, Aralık 2019, s. 1522; **YAYLA**, Yıldızhan: “İdarenin Sorumluluğu ve Mücbir Sebep”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, Ankara 12-13 Mayıs 1979, s. 47, 50.

⁵⁶ **ONAR**, s. 1719. Aynı yönde, DİDDK, 13.5.2015, E. 2013/2411, K. 2015/1784, (Lexpera, ET. 15.10.2025).

⁵⁷ AYİM2D, 14.04.1993, E. 93/6, K. 93/147, **EVREN**, s. 276. Benzer kararlar için bkz. **EVREN**, s. 272, 45. dipnot.

⁵⁸ “Deprem, sel, heyelan (toprak kayması) (mudslide), su taşkınları (flooding) ve çığ gibi doğa olaylarının neden olduğu zararlarda yargı yerleri gelişen teknoloji karşısında idarelerin özellikle organizasyon, planlama ve denetim eksikliklerini tespit ederek meydana gelen zararlardan, kamu hizmetini kendinden beklenen kalitede yapmayan, üzerine düşen düzenleme ve denetim yükümlülüğünü yerine getirmeyen idarenin, “hizmet kusuru” ilkesi uyarınca sorumlu olacağını kabul etmeye başlamışlardır.” **AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA**, s. 611. Aynı yönde bkz. **ERKUT**, Celal, “Deprem ve İdarenin Sorumluluğuna Danıştay’ın Yaklaşımı”, Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 45.

⁵⁹ **YAYLA**, s. 58, 264; **ÖZGÜLDÜR**, Serdar: “İdarenin Hukuki Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları”, içinde: ÖZAY, İl Han, Gün İşığında Yönetim, 2002, s. 774-775; **AZRAK**, Ali Ülkü, “Deprem ve İdarenin Sorumluluğu”, Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 52; **KUTLU GÜRSEL**, Meltem, “Deprem ve İdarenin Sorumluluğu”, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Dergisi, C. 32, S. 4, 1999, s. 21; **AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA**, s. 608; **EVREN**, s. 285; **MÜCAHİT KÜÇÜK**, Çolpan, “Mücbir Sebep Bağlamında İdarenin Depremden Kaynaklanan

Buna göre teknolojinin gelişmesi, idarenin birtakım doğa olaylarının tahminine yönelik elindeki imkanların, araç gereçlerin ve personelinin yetkinliğinin artması, doğa olaylarından meydana gelebilecek zararların önlenmesinde idareye, geçmişe göre daha fazla yükümlülük yüklemektedir.

Bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için öngörülemez olması, önlenemez olması ve idarenin ve faaliyetinin tümüyle dışında meydana gelmesi gerekir⁶⁰. Bununla birlikte yine yargısal içtihatların etkisiyle, bir doğa olayının mücbir sebep olarak görülebilmesi için aşağıda açıklanacak olan öngörülemezlik, önlenemezlik ve dışsalılık koşulları yanında “*olağanüstü şiddet ve yoğunluk*” koşulunu da ilave eden görüşler bulunmaktadır. Buna göre herhangi bir doğa olayı beklenenin çok üstünde, olağanüstü şiddet ve yoğunlukta gerçekleşmediyse mücbir sebep olarak kabul edilmemelidir⁶¹. Bununla birlikte bir olayın olağanüstü oluşunun onu mücbir sebep olarak nitelendirmeye yetmeyeceği, mutlaka öngörülemez ve önlenemezlik özelliğinin bulunması gerektiği de vurgulanmıştır⁶². Nitekim 2010 yılında Batı Avrupa’da gerçekleşen Xynthia kasırgası, 241km/sa’ye ulaşan rüzgar hızı ve 7,5 metreyi bulan fırtına dalgalarıyla⁶³ oldukça yoğun ve olağanüstü şiddette olmasına karşılık öngörülemez ve durdurulamaz nitelikte olmadığından Conseil d’Etat tarafından mücbir sebep olarak kabul edilmemiştir⁶⁴.

Olağanüstü şiddet ve yoğunluk şartı anlamsal olarak öngörülemezlik ve önlenemezlik şartları ile ilgili ve onları tamamlayıcı nitelikte görüldüğünden bununla ilgili değerlendirmelere aşağıda ilgili başlıklar altında yer verilecektir.

Sorumluluğunun Değerlendirilmesi”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 11, S. 2, Temmuz 2025, s. 684.

⁶⁰ DÜREN, s. 331; YILDIRIM, s. 1522; DİDDK, E. 2013/2411, K. 2015/1784 (bkz. 59. dipnot).

⁶¹ GÖZLER, s. 1351-1352; ULUSOY, Ali D.: Türk İdare Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2023, s. 618.

⁶² EVREN, s. 276.

⁶³ Wikipedia, “Cyclone Xynthia”, https://en.wikipedia.org/wiki/Cyclone_Xynthia, ET. 16.12.2025.

⁶⁴ CÉ, 31.05.2021, n° 434733, (<https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000043574590?isSuggest=true>, ET. 22.09.2025).

1. Mücbir Sebebin Koşulları

Bir olayın hukuken ya da idare hukuku anlamında mücbir sebep kabul edilebilmesi için üç koşulun bir arada varlığı beklenir. Bu koşullar öngörülemezlik, önlenemezlik ve dışsallıktır.

a. Öngörülemezlik

Öngörülemezlik bir olayın meydana geleceğinin önceden tahmin edilememesi demektir. Daha önce hiç yaşanmamış bir olay öngörülemez niteliktedir ve böyle bir olay oluştuğunda mücbir sebep olarak nitelendirilebilir. Ancak daha önce yaşanmamış bir olayın meydana gelmesi, kökeni doğa olsun ya da sosyal olsun pek de olası değildir. Belki sinema filmlerine konu olmuş, mesela devasa bir patlama yaratacak nitelikte bir gök cisminin dünyaya çarpması gibi kimi kıyamet senaryoları için daha önce yaşanmamış denilebilir. Ancak böyle senaryoların yazılması ve tahmin edilmesi bile bunların bir ölçüde öngörülebildiğini ortaya koyar. Bununla birlikte doktrinde bir olayın gerçekleşebileceği tahmin edilse dahi sonuçlarının önceden kestirilememesi de öngörülemezlik kapsamında değerlendirilmiştir⁶⁵.

Doktrinde ve yargısal içtihatlarda mücbir sebep olarak sıralanan olaylara bakıldığında bunların neredeyse tamamının daha önce yaşanmış ve bilinen olaylar olduğu görülmekle birlikte böyle bir olayın ne zaman, nerede ve ne sıklıkla yaşanacağını bilinememesi de öngörülemezlik şartının gerçekleştiğinin kabulü için yeterli sayılmaktadır. Bir olayın sık sık meydana gelmesi, olayın önceden belirli bir yer ve belirli mevsimlerde yaşanmış olması, olayın yoğunluğu, şiddeti ya da olağandışılığı ve süresi öngörülemezliğin tespitinde belirleyicidir⁶⁶. Bu çerçevede “...aynı tür ve şiddetteki olayın daha önce de aynı yerde görülmüş olması, olayın mücbir sebep olarak nitelendirilmesini önler”⁶⁷. Dolayısıyla bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilmesinde, yer, zaman ve olaya özgü koşullar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması gerekir⁶⁸.

Fransız Danıştay’ı (Conseil d’État), 2017 yılında verdiği sel baskını ile ilgili bir kararında, 2003 yılının Aralık ayında gerçekleşen ve 4 gün süren anormal yağışlar sonucu ortaya çıkan zararları, en son 1856 yılında yaşanan benzer olayla kıyaslayarak şiddeti daha fazla olduğundan

⁶⁵ YAYLA, s. 50; EVREN, s. 284.

⁶⁶ YAYLA, s. 50-53; EVREN, s. 275-276, 284-285.

⁶⁷ ATAY/ODABAŞI, s. 209, 211. Aynı yönde bkz. CÉ, n° 96272, 99725 (bkz. 54. dipnot).

⁶⁸ DÜREN, s. 332; KUTLU GÜRSEL, s. 20; ÖZGÜLDÜR, s. 775; EVREN, s. 285.

mücbir sebep olarak nitelendirmiştir. Şu hâlde Conseil d'État'nın "olağanüstü şiddet ve yoğunluk" halini daha önce benzeri görülen bir doğa olayını mücbir sebep olarak nitelendirebilmek için yeterli kabul ettiği görülmektedir. Bununla birlikte bu kararda idarenin bunu önlemeye yönelik aldığı tedbirlerden söz edildiğini ve hizmet kusuru bulunup bulunmadığının da araştırıldığını belirtmek gerekir⁶⁹.

Yukarıda aktarılan obruklarla ilgili bilimsel literatürde obruk oluşumlarının önceden tespit edilebilmesine yönelik çok sayıda bilimsel çalışma bulunduğu, zemin deformasyonlarının izlenmesinde uydu görüntüleme, radar gibi uzaktan izleme ve algılama sistemleri yanında, zeminden deformasyon gözlenemeyen ani çökme hallerinde de yer radarı, ERT⁷⁰ gibi jeofiziksel incelemeler ve sondaj gibi yerinde yapılan diğer incelemelerle karstik ve çökmeye eğilimli toprak yapılarının tespit edilebildiği, duyarlılık haritalarının çıkarılabildiği belirtilmişti. Buna göre, zeminde deformasyon görülen kademeli çökme şeklindeki obruklarda öngörülebilirlik tartışılmazdır. Bununla birlikte zeminde deformasyon gözlenemeyen, ani çökme biçiminde gerçekleşen obruklarda da obruk oluşmadan önce yeri ve tehlike durumu ERT gibi çeşitli yöntemlerle tespit edilebilir. Dolayısıyla obruklar bakımından olayın yeri itibarıyla öngörülemezlik söz konusu olamaz. Olayın sıklığı ya da şiddeti bakımından ise, idarenin elindeki yeraltı görüntülemeye yönelik araçlar olası bir obruğun şiddetini de sıklığını da öngörmesine imkân verebilir. Öte yandan obrukların oluşma zamanının her zaman tespit edilememesi öngörülemezlik iddiasını destekleyebilirse de yeri ve şiddeti öngörülebilir, benzeri daha önce yaşanmış ve idarenin önleyici tedbirler almakla yükümlü olduğu bir olayda zaman olgusu, tek başına öngörülemezlik gerekçesi sayılmayabilir. Nitekim deprem olayında da çığ olayında da zaman belli değildir.

Öngörülemezlik koşuluyla ilgili bir başka husus olayın kökeninde idarenin bir faaliyetinin bulunması ve idarenin elindeki imkanlarla öngörebileceği bir olayı öngörmemesi halidir. Böyle durumlarda

⁶⁹ CÉ, 15.11.2017, n° 403367, (<https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000036035641/>, ET. 22.09.2025). Aynı yönde bkz. CÉ, 06.07.2015, n° 373267, (<https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000030853949/>, ET. 22.09.2025).

⁷⁰ Çok elektrotlu elektrik öz direnç tomografi.

öngörülemezlik koşulunun gerçekleşmediği kabul edilmektedir⁷¹. Bu çerçevede obruk oluşumunun sebebinin maden faaliyetlerinde patlatmalar, su tecriti veya susuzlaştırma olduğu hallerde, olayın kökeninde idari bir faaliyetin bulunduğu kabulü gerekir. Böyle bir olayda, idarenin obruk oluşturmaya müsait bir zeminde gerçekleştirdiği bu faaliyetler nedeniyle obruk oluşumunu öngörememesi iddiası kabul edilemez. İdari faaliyetin içinde gerçekleşen böylesi bir durumda mücbir sebep nitelendirmesi yapmak doğru olmayacaktır. Öte yandan yine obruk riskinin bulunduğu bölgelerin duyarlılık haritaları ve diğer yöntemlerle tespit edilebilmesine yönelik çalışmalar, idarenin elinde obruk oluşumunu öngörmeye yetecek kadar imkân bulunduğunu ayrıca göstermektedir.

b. Önlenemezlik

Karşı konulamazlık olarak da ifade edilen bu koşul, idarenin olaya engel olamaması, olayın engellenemeyecek ölçüde şiddetli olması anlamına gelir. Olayın çok ağır, olağandışı yoğunluk ve şiddette olması önlenemezlik kriterinde belirleyicidir⁷². Elbette bunun için idarenin elindeki imkanlarla alması gereken tüm önlemleri almış, önlem alabilmek için de gerekli araştırmaları yapmış olması gerekir.

Burada olayın önlenmesi ile olayın zararlarının önlenmesi arasında bir ayırım yapmak gerekir. Sadece olayın gelişiminin önlenemez olması mücbir sebep nitelendirmesi için yeterli olmamaktadır, idarenin olayın zararlı sonuçlarından kaçınabilmek için alabileceği önlemler bulunuyorsa ve idare bu önlemleri almamışsa mücbir sebep iddiası ile sorumluluktan kurtulamaz. İdare hukukunda genel kabule göre, deprem örneğindeki gibi olay önlenemez olsa da alınabilecek tedbirlerle zararlarının önlenmesi mümkünse önlenemezlik kriteri geçersiz olur.

Doktrin ve yargı kararlarında depremle ilgili olarak yapılan değerlendirmelerde, imar planlamasında deprem riskinin göz önüne

⁷¹ İdare tarafından doğal afetlere yönelik olarak riskli bölgelerde çeşitli yöntemlerle yapılan “taş düşebilir” gibi uyarılar da öngörülemezlik iddiasını geçersiz kılar. Böyle bir uyarının yapıldığı alanda kendi iradesi ile dolaşan bireylerin uğrayabileceği zarardan sorumluluk, somut olayın şartlarına göre ayrıca değerlendirilir. Bu durumda ilk akla gelen, zarar görenin kusuru meselesi olsa da kişinin orayı kullanmak dışında başka bir çaresinin olmaması gibi zorunluluk hallerinde idarenin bu uyarı sayesinde sorumluluktan kurtulamayacağı kabul edilmektedir. **EVREN**, s. 286; **YAYLA**, s. 53.

⁷² **GÖZLER**, s. 1350.

alınması, zemin etüdü yapılması, yapı inşa süreçlerinin etkin olarak denetlenmesi, yapıların depreme dayanıklılığının kontrol edilmesi, ruhsat ve iskân süreçlerinin usulüne uygun yürütülmesi, deprem haritalarının çıkarılması gibi önlemler⁷³ sayılmakta olup bu önlemlerin herhangi birinde eksiklik idarenin hizmet kusuru olarak kabul edilmektedir⁷⁴. Dolayısıyla gelişiminin engellenmesi mümkün olmayan deprem gibi bir doğal olayda dahi idarenin sorumluluğu ortadan kalkmadığı gibi hizmet kusuru tespiti de yapılabilmektedir⁷⁵.

Deprem olayında idarenin kusuru olarak ortaya konulan, deprem haritalarının çıkarılmaması, zemin etüdü yapılmaması gibi görevlerin aksatılmasına yönelik eylemler, yapılsaydı depremi değil, depremin doğurduğu zararları önlemeye ya da en aza indirmeye yöneliktir. Deprem hadisesinde idarenin bu doğa olayının gelişimini önleme imkânı yoktur.

Obrukta ise idarenin yaptığı ya da yapması gerekirken yapmadığı faaliyetler bir obruğun doğrudan oluşumunu ya da en azından sıklığını etkileyebilir. Obruk oluşumunda toprak yapısı ve diğer jeolojik nedenler idarenin müdahale edemeyeceği bir alandır ve önlenemezlik koşulu bu durumda kabul edilebilir. Ancak antropojenik nedenlerde aynı sonuca ulaşmak pek mümkün görünmemektedir. Bireylerin obruk oluşumuna neden olan kaçak kuyu kullanımı gibi hukuka aykırı davranışları

⁷³ **ERKUT**, s. 47; **EVREN**, s. 289-290; **ULUSOY**, s. 618. “Deprem nedeniyle oluştuğu ileri sürülen zararların tazmini istemiyle açılan bu davada, yapının üzerinde bulunduğu zeminin özelliği, zemin durumuna göre depreme dayanıklılığının kontrolü, yapı kullanma izni bulunup bulunmadığı, imar planları ve inşaat ruhsatlarının hangi idarelerce yapıldığı ve verildiği, yapıların imar açısından denetlenmesi, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeler ile yapı ve ikamet için yasaklanmış afet bölgelerinin tespit ve ilan edilip edilmediği, afet bölgelerinde yapılacak yapılarla ilgili kuralları, yapı tekniklerini, projelendirme esaslarını, ülkenin deprem haritalarını hazırlamak konusunda idarelerin üzerlerine düşen görev ve yetkileri yerine getirip getirmediği, denetim ve kontrol görevlerini yapıp yapmadığı hususları ayrı ayrı irdelenmeli ve idarece gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı belirlenmeli ve bunun sonucuna göre; idarenin belli bir hareket tarzı izleyip izlemediği veya hareketsiz kalıp kalmadığı ortaya konulmalıdır. ... olayda idarelerin hareketsizliği söz konusu olmakla ... “olumsuz eylem” olarak kabulü gerekmektedir.” D11D, 29.06.2007, E. 2005/1353, K. 2007/6248, (Lexpera, ET.12.10.2025). Aynı yönde bkz. D6D, 2.3.2021, E. 2021/568, K. 2021/2729; D10D, 28.5.2007, E. 2005/9126, K. 2007/3069 (Lexpera, ET.12.10.2025).

⁷⁴ **YILDIRIM**, s. 1525; D6D, 15.01.2008, E. 2007/5045, K. 2008/20; D6D, 25.9.2019, E. 2019/11254, K. 2019/7970; D6D, 29.1.2013, E. 2011 /9415, K. 2013/299; D6D, 11.9.2019, E. 2019/11698, K. 2019/7157 (Lexpera, ET.12.10.2025).

⁷⁵ **AZRAK**, s. 50-52; **YILDIRIM**, s. 1525; **KUTLU GÜRSEL**, s. 22.

engellense, tarımsal üretim planlamaları ve desteklemelerde bölgelerin iklim koşulları gözetilerek ürün desenleri belirlense, idare mevzuattaki görevlerini yerine getirirse birçok obruğun gelişimi önlenabilir, hiç değilse oluşacak obruk sayısı en aza indirebilir. Zira yukarıda kendisinden alıntı yapılan Arık'ın vurguladığı gibi geçmişte 25-30 yılda bir oluşan obrukların 2000'li yıllardan sonra yılda 25-30 tane oluşması tesadüfi değildir. Tarımsal ürün çeşitliliğinin ve desteklemelerin zemin yapısı ve su kaynaklarına göre belirlenmemesi, idarenin kaçak kuyu kullanımlarını mevzuata rağmen denetlememesi ve engellememesi, önlenemezlik koşulunu tartışmalı hale getireceği gibi idarenin hizmet kusuru olarak da görülebilir.

Önlenemezlik kriterinden bir doğa olayının zararlarının önlenmesi anlaşılabaksa bu kez de öngörülebilirlik kriteri ile birlikte bir değerlendirme yapmak gerekir. Zira bir olayın olası zararlarının önlenmesi için o olayın öngörülebilir olması gerekir. Bir doğa olayı gelişimi, yeri, zamanı ve yoğunluğu itibarıyla önceden bilinebiliyor ya da tahmin edilebiliyorsa o olayın zararlarını engellemeye yönelik tedbirlerin alınabilmesi de mümkün olur. Yukarıda da aktarıldığı üzere obrukların öngörülebilmesi ile ilgili yapılan araştırmalar ve teknolojik gelişmelerle epeyce bir yol kat edildiği görülmektedir. Obrukların zamanı kesin olarak tespit edilemese de, gelişimi, yeri ve yoğunluğu tespit edilebilir. Obruk Temel Kılavuz'da ıslah konusunda obruk çökme sürecini azaltmaya ya da engellemeye yönelik önlemler alınabileceği, hatta bu çöküşün çeşitli mühendislik yöntemleriyle engellenebileceği de açıklanmaktadır. Kimi zaman çöküş habercisi bir belirtinin ardından, kimi zaman çökme henüz gerçekleşmeden önce yapılabilen bu çalışmalar obruk nedeniyle ortaya çıkabilecek zarar riskini ortadan kaldıracaktır.

Bu veriler doğrultusunda, idarenin elindeki imkanlarla olayın oluşunu ya da zararlarını engellemeye yönelik alınabilecek önlemlerin alınmaması ya da bu önlemlerdeki yetersizliğin idareye kusur olarak dönebileceği sonucuna varılabilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de kamu makamlarının bilinen veya öngörülebilir riskler karşısında gerekli önlemleri almaması hâlinde sorumluluğun doğabileceğini kabul etmektedir⁷⁶. Öte yandan olayın önlenmesi zaten meydana getireceği zararların da kendiliğinden bertaraf edilmesi sonucunu doğuracaktır.

⁷⁶ AİHM, Öneriyıldız/Türkiye, 30.11.2004, Başvuru No: 48939/99, ([https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":\["001-162089"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{)), ET. 23.01.2026).

Özetle obruk, öngörülebilir bir olay olduğundan, obruk potansiyeli olan yerlerde iskân ve diğer insani faaliyetlerle maden gibi idari faaliyetler açısından alınması gereken önlemlerin alınmaması, idarenin mevzuattaki görevlerini yerine getirmemesi, imar planlamasında obruk bölgelerinin dikkate alınmaması gibi haller idarenin hizmet kusurunu gündeme getirebilir. Bir doğa olayı olarak kabul edilen obruğun günümüz teknolojisi ve bilimsel verilerle esasında, sadece meydana getireceği zararların değil, çoğunluğunun gelişiminin de önlenebileceği, idarenin alacağı tedbirlerle obruk riskinin azaltılabileceği görülmekle, mücbir sebep değerlendirmesinde önlenemezlik koşulunun sağlanamayacağı sonucuna ulaşılabilir. Ancak gerekli tedbirlerin alınması ile obruk oluşumu, 2000'li yıllardan önceki gibi 25-30 yılda bir oluşacak kadar seyrekleşmesi sağlanabilirse, başka bir ifadeyle antropojenik etki ortadan kaldırılıp da obruk oluşumu sadece doğal nedenlere bağlanabilirse, önlenemezlik koşulu belli ölçüde gerçekleşmiş olur. Bu ihtimalde dahi mücbir sebep koşullarının kümülatifliği nedeniyle öngörülebilirlik mümkün olduğu sürece bu olayın mücbir sebep olarak nitelendirilmesi oldukça güç görünmektedir. Buna rağmen idare, öngörülebilir olayın oluş sıklığını azaltmak ve öngörülebilir zararların önlemek amacıyla alacağı tedbirler sayesinde hizmet kusuru ithamından kurtulabilir.

c. Dışsalılık

Dışsalılık, olayın tümüyle idarenin iradesinin ve onun faaliyetlerinin dışında gerçekleşmesi demektir. Olayın kökeninin idarenin tümüyle dışında olması, idarenin faaliyetleriyle ilişkilendirilememesi halinde dışsalılıktan söz edilir. Böyle bir durumda da zaten sorumluluğun şartlarından olan idari davranış ve nedensellik bağı sağlanamamış olur. Genellikle doğa kaynaklı olan deprem, tsunami, kasırga sel gibi olaylar dışsal kabul edilir.

Bir olay dışsal kabul edilirse olayın oluşumu haliyle önlenemez de olacak, tersine dışsal değilse tümüyle doğa kaynaklı değil insan etkisiyle gerçekleşmesi söz konusu ise oluşun önlenebilir olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla dışsalılık ve önlenemezlik kriterinin birbirine bağımlı olduğundan bunların birlikte değerlendirilmesi yerindedir.

Bir doğa olayının kökeninde idarenin eyleminin bulunması o olayın dışsal olarak nitelendirilmesine de engel olur. Zira böyle bir durumda idare o eylemi gerçekleştirdiği için doğa olayı meydana gelmiş, idarenin

eylemi olayın doğrudan sebebi haline gelmiş olur. “*Danıştay bir kararında, ‘çay mecrasının genişletilmesi ve tanzimi’ yüzünden ortaya çıkan erezyon ve bu erezyonun yarattığı zarardan idareyi sorumlu tutmuştur*”⁷⁷. Maden faaliyetlerinin neden olduğu obruklarda da benzer bir durum söz konusudur.

Bu bağlamda obruk oluşumları açısından Fransız Danıştay’ının bir karayolunda meydana gelen çökme ile ilgili uyuşmazlıkta verdiği karar yol göstericidir. Bu kararda mahkeme, yolun kamu eseri olduğunu, buradaki hatalı faaliyetler nedeniyle çökmenin gerçekleştiğini tespit ederek, mücbir sebep iddiasını reddetmiştir. “*8 Şubat 1982 tarihinde, Sierck-les-bains’da M. ve Mme X...’nin mülkünün, 153 numaralı ulusal karayolu boyunca uzanan çit duvarının 35 metre uzunluğunda bir kısmının çöktüğünü; Soruşturma sonucunda, bu duvarın yıkılmasının, ulusal karayolundaki trafiğin neden olduğu titreşimlerden, devletin departman hizmetlerinin, X... çiftinin mülkünün duvarı boyunca kaldırımın yükseltilmesi ve kaldırımın inşası çalışmalarını hatalı bir şekilde yürütmesinden ve son olarak, kaldırımın temelini oluşturan ve devletin kamu malı olan drenajsız dolgu toprağına su sızması nedeniyle meydana geldiği anlaşılmıştır; ... 1981-1982 kışındaki hava koşulları zararın nedenlerinden biri olsa da, bu koşullar mücbir sebep teşkil etmemektedir; ...Kaldırımın yapımı Sierck-les-Bains belediyesi tarafından finanse edilmiş olsa da, çalışmaları gerçekleştiren ve kamu eserinin sahibi olan devlet, bu eserden kaynaklanan zarardan tek başına sorumludur...*”⁷⁸.

Ayrıca yine Türk idari yargı kararlarının araştırılması sırasında rastlanan Uyuşmazlık Mahkemesinin kararı da konuya ışık tutabilir. Bu karar bir binanın önündeki yolda oluşan bir obruk ve ardından gelişen gaz sızıntısı nedeniyle binanın çatı katında çıkan yangından doğan zararların tazminine yönelik bir davada görev uyuşmazlığının çözümüne yöneliktir. “*Dava, adresinde 05/12/2021 tarihinde davacıların oturmuş olduğu sokaktaki yolda meydana gelen göçüğün doğalgaz boru hattında hasar oluşturması sonucu sızan ve binanın çatısında biriken gazın patlaması nedeniyle ortaya çıkan yangın nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararın tazmini istemiyle açılmıştır*”. Esasında görevli yargı yerinin tespitine yönelik olan kararda yüksek mahkeme, obruk olayının kamu hizmetinin yürütülmesi sırasında gerçekleşmiş olduğu, obruk nedeniyle zarar gören doğalgaz

⁷⁷ YAYLA, s. 54; D12D, 12.01.1970, E. 1968/289, K. 1970/27, (YAYLA, s. 54).

⁷⁸ CÉ, 16.01.1987, n° 70329, (https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000007703047, ET. 22.09.2025).

altyapısından sızan gazın yangına neden olduğu gerekçesiyle öncelikle idarenin kamu hizmetinin yürütülmesinde hizmet kusuru veya başka bir nedenle idarenin sorumluluğunun bulunup bulunmadığının tespiti gerektiği sonucuna varmış, akabinde olayda belediyenin altyapı tesislerinde hizmet kusuru nedeniyle davanın idari yargıda açılması gerektiğine karar vermiştir⁷⁹. Bu olayla ilgili idari yargı kararına rastlanmamıştır. Uyuşmazlık Mahkemesinin karar tarihi 05.05.2025 olup, davanın esasının halen idari yargıda görülmekte olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla henüz idari yargının konuya ilişkin görüşü açıklanmamışsa da, bu olayda temelinde bir obruğun neden olduğu zararın idari faaliyetin içinde gerçekleşmiş olması ve bu bağlamda idari

⁷⁹ “14. Dosyanın incelenmesinden; adresinde 05/12/2021 tarihinde meydana gelen gaz patlaması nedeniyle ortaya çıkan yangının 06/12/2021 tarih ve 2021/62 sayılı Olay Yeri İnceleme Komisyon Raporunda; daireye ait tesisatın onaylı projesine uygun olduğu, daireye ait tesisatta herhangi bir gaz kaçağı olmadığı, bina doğalgaz tesisatında. herhangi bir gaz kaçağı bulunmadığı, binanın ön kısmında olan büyük çaplı bir çökme olduğu, (çap 4 metre, derinlik 3 metre) yolun altında oluşan çökmenin onarımı aşamasında 1.5 metre çapında bir obruk tespit edildiği, altyapıda bulunan toprak ve kum dolguların yağmur gibi etkenlerle tespit edilen obruktan boşalarak alt yapılara hasar vermiş olduğu, çökme sonucunda numaralı binanın servis kutusunu besleyen servis hattının kopmuş olduğu, çökme sonucunda yağmur suyu kanalı, atık su kanalizasyon kanallarının da çökmüş olduğu, 04/12/2021 tarih saat 10:08’de yangın ihbarı geldiği, 187 Acil Ekibinin 10:15’de adrese ulaşarak ihbarı değerlendirmeye aldığı, ihbar değerlendirme esnasında sokakta yoğun gaz kokusu tespit edildiği, 187 Acil Ekibi tarafından sokak gazı kesilerek tedbir alındığı belirtilmiş, aynı raporda olayın çıkış sebebi olarak; “sokakta meydana gelen çökme sebebi ile alt yapılarda yağmur suyu, atık su kanalizasyon, doğal gaz hatlarında hasar oluştuğunun görüldüğü; numaralı binayı besleyen doğal gaz servis hattının kopması neticesinde ortamdaki gazın menhollerden çıkarak (Çatı Katı) dairenin çatı arasında birikmesi sonrası herhangi bir kıvılcımlanma ile patlama/yangın olayına sebep olabileceği kanaatine varıldığı” belirtildiği görülmüştür.

15. Kamu hizmeti yürüten idarenin bu hizmeti yürüttüğü sırada verdiği zararın tazmini istemiyle açılan dava, kamu hizmetinin yöntemine ve hukuka uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin, bu hizmetin yürütülmesinde hizmet kusuru veya başka nedenle idarenin sorumluluğu bulunup bulunmadığının saptanmasını gerektirmektedir. Bu hususların saptanması ise idare hukuku ilkelerine göre yapılabileceğinden, ... idari yargı yeri görevli bulunmaktadır.

16. Bu durumda, altyapıda bulunan toprak ve kum dolguların yağmur gibi etkenlerle çökmenin onarım aşamasında tespit edilen obruktan boşalarak doğalgaz alt yapısına hasar vermiş olduğu dikkate alındığında, kamu tüzelkişisi olan davalı belediyenin altyapı tesislerindeki hizmet kusuru nedeniyle uğranılan zararın tazminine yönelik davanın idari yargı yerinde görülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.” Uyuşmazlık Mahkemesi, 05.05.2025, E. 2025/180, K. 2025/348, (<https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr/Uploads/2025-180.pdf>, ET. 12.2.2026).

faaliyetin yer seçimi gibi etkenlerin olayın dışsal olarak nitelendirilmesini engelleyeceği kanaatindeyim.

Bir doğal afet nedeniyle ortaya çıkan zarar idari faaliyet nedeniyle gerçekleşmese bile idareye ait bir kamusal tesis ya da kamu eserinde ortaya çıktığında da dışsallık unsuru geçerliliğini yitirir. Lojman binasının deprem nedeniyle⁸⁰ ya da bir karayolunun obruk nedeniyle zarar görmesi⁸¹ örneklerinde olduğu gibi, olayda başka bir sorumluluk nedeni bulunmasa dahi kamu eserinin yer seçimindeki hatasından dolayı idare sorumlu olacaktır.

Bazen de idarenin eylemi doğa olayının değilse de zararın sebebi olabilir. İdare daha önce gerçekleştirdiği bir faaliyetiyle sonradan meydana gelecek söz gelimi aşırı yağışların afete dönüşmesine neden olmuş ya da zararın artmasına neden olmuş olabilir⁸². Böyle hallerde Danıştay olayın “doğal afet niteliğinde olmadığı” ya da olsa da idare yükümlülüklerini yerine getirseydi zararın meydana gelmeyeceği yönünde tespitler yapabilmekte ve idareyi zarardan tamamen ya da kısmen sorumlu tutabilmektedir⁸³.

Yukarıda aktarılan obruk araştırmalarında, obruk oluşum sebepleri arasında yeraltı suyunun vahşi kullanımı, toprak yüzeyinin fazla sulanması, madencilik faaliyetleri ve ormanların yok edilmesi gibi antropojenik birçok etkinin sayıldığı belirtilmişti. Obruk oluşumundaki

⁸⁰ DİDDK, E. 1995/752, K. 1997/57, T. 17.1.1997 (Lexpera, ET.12.10.2025).

⁸¹ Gelişmekte olan bir obruk nedeniyle bir karayolunun deforme olduğunu bildiren haber için bkz. **TRT Haber**: “Konya’da üzerinden yol geçen dev obruk tespit edildi”, 24.12.2020, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/konyada-uzerinden-yol-gecen-dev-obruk-tespit-edildi-540618.html> ET. 10.4.2026.

⁸² ÖZAY, s. 224.

⁸³ “...bilirkişi tarafından düzenlenen raporda, davacının zararının, karayolunun kenarında yağış sularını boşaltabilecek yeterli açık kanal hendek veya menfezlerin bulunmaması nedeniyle oluştuğu ifade edildiğinden, bilirkişi incelemesi sonucunda anılan yağışların doğal afetin niteliğinde bulunmaması veya doğal afet niteliğinde bulunmakla birlikte tahliye kanallarının açık ve yeterli olması halinde, oluştuğu ileri sürülen zararın meydana gelip gelmeyeceği hususunun da, ...bilirkişi heyetince irdelenmesi gerekmektedir. ... başka bir dava(da)... yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen rapora göre; karayolunun tüm alt ve üst yapısı ile çevresel faktörlerle uyumlu olarak imali ve koordinasyonu yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle...’nın %60 oranında; İSO Genel Müdürlüğü’nün ise, suların menfeze ulaşmasını sağlayan giderlerin gelişigüzel bırakılması, alt yapı sisteminin revizyonunu sağlamada atalet gösterdiğinden bahisle, %40 oranında kusurlu bulunduğu gerekçesiyle tazminat isteminin kabulüne karar verildiği..” D10D, 09.09.2015, E. 2012/1539, K. 2015/3678 (Lexpera, ET. 12.10.2025).

karstik zemin yapısı gibi doğal nedenler bir yana bırakılacak olursa, antropojenik etki olarak sayılan nedenler, obruk olayının dışsallık niteliğini ortadan kaldıracabilecek niteliktedir. Ancak bu nedenler tek neden olarak sayılamadığından bu tespitin her obrukta tereddütsüz yapılması mümkün olmayabilir. Antropojenik nedenlerin bir obruğun oluşmasındaki etki oranı burada belirleyici olacaktır. Şu hâlde bir obruktan doğan zararlar idari uyumsuzluk konusu haline geldiğinde, somut olayda bilirkişi incelemesi ile obruk oluşumunun nedenleri tespit edilerek sonucuna göre hukuki bir değerlendirme yapmak gerekecektir.

B. Zarar Görenin Kusuru-Üçüncü Kişinin Kusuru⁸⁴

Zarar görenin veya üçüncü kişinin kusurlu davranışı nedeniyle zararın meydana gelmesi hâlinde, idari davranış ile zarar arasındaki nedensellik bağı kopabilir. Böyle bir durumda zaten idari davranışın varlığından da söz edilemez. Olayın öncesinde idari davranış söz konusu olsa bile uygun illiyet bağı kuramı çerçevesinde olay idari davranışa bağlanamazsa, zarar görenin ya da üçüncü kişinin kusuru araya girerek nedensellik bağına koparmışsa idarenin sorumluluğu söz konusu olmaz. Başka bir deyişle zararın idareye atıf kabiliyeti ortadan kalkar⁸⁵. Ancak zarar yalnızca zarar görenin ya da üçüncü kişinin davranışından kaynaklanmamakta, idarenin bir faaliyeti de zararın oluşumuna katkıda bulunmakta ise müterafik kusur söz konusu olur. Böyle bir durumda idarenin sorumluluğu zarar görenin ya da üçüncü kişinin sorumluluğu nispetinde azalır⁸⁶.

İdarenin sorumluluğunda zarar görenin hukuk dışı konumu da belirleyicidir. Kişi, kendi hukuk dışı konumu ya da hukuka aykırı

⁸⁴ Bazı yazarlar burada “kusur” kavramı yerine veya bununla birlikte “davranış” kavramının kullanılmaktadır. Bu kabule göre zarar görenin ya da üçüncü kişinin zarara neden olan eyleminin kusurlu olup olmaması sonucu değiştirmez. GÖZLER, s. 1359.

⁸⁵ ONAR, s. 1721, 1723, 1725; DÜREN, s. 333.

⁸⁶ ONAR, s. 1721; DÜREN, s. 333. “...davalı idare tarafından taşkınları korumak amacıyla yapılan taş bendin 10.4.2011 tarihinde meydana gelen sel baskınına önleyecek sağlamlıkta ve kapasitede olmadığı, olayda koruyucu bendin sağlıklı yapılmamasından dolayı davalı idarenin %70 oranında, dere kenarına ev yaptığı için davacının %30 oranında kusurlu olduğu...” D10D, 10.11.2015, E. 2012/7805, K. 2015/4819, (ÖZCAN, Serdar: Taşkın ile İlgili Mevzuatın Değerlendirilmesi ve Yasal Boşluk Analizi Yapılması, Uzmanlık Tezi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara 2016, s. 100-101, <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/TEZLER/SERDAR%20ÖZCAN.pdf>, ET. 22.02.2026).

davranışını engellemeye yönelik idari bir faaliyet nedeniyle ortaya çıkan zararın tazminini talep edemez⁸⁷. O halde ruhsatsız yapının usulüne uygun olarak idarece yıkılması ya da kaçak kuyunun idarece kapatılması nedeniyle uğranılan zararlarda da idarenin sorumluluğu söz konusu olmaz.

Öte yandan kaçak kuyu kullanan çiftçinin ya da komşusunun obruk nedeniyle zarar görmesi ya da ruhsatsız yapının obruk nedeniyle yıkılması halinde idarenin sorumluluğu söz konusu olabilir mi? Bu haller esasında deprem, sel ve heyelan gibi bir afette ruhsatsız/ruhsata aykırı yapıyı inşa eden ve/veya oturan kişinin zarar görmesi hali ile benzeşmektedir.

Danıştay, özellikle deprem nedeniyle ruhsatsız yapılarda meydana gelen zararlarda, zarar görenin ya da üçüncü kişinin kusurunu dikkate almakla birlikte idarenin imar mevzuatından doğan denetim ve gözetim yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini, imar yaptırımlarını uygulayıp uygulamadığını da araştırmaktadır. Bu araştırma sonucunda, idarenin görevlerini yerine getirmediğinin tespit edilmesi hâlinde hizmet kusuru bulunduğu kabul edilmekte ve kısmen de olsa sorumluluğuna hükmedilebilmektedir⁸⁸. Buna karşılık bazı sel ve heyelan kararlarında ise

⁸⁷ "...kamu malını işgal etmiş kişilerin, işgallerine son vermek için idarece alınan tedbirlerden kaynaklanan zararlarının idarece tazminini isteme hakları yoktur". TAN/BAYAZIT, s. 467.

⁸⁸ "Olayda, uyumsuzluk konusu yapının ruhsatsız olduğu belirtilmekte ise de; belediyenin denetimi altında bir bölgede ruhsatsız yapı yapılmasında idarenin hizmet kusurunun bulunduğu, her türlü denetim ve kontrollerin yeterince yapılmaması ve görevin gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle davalı Belediyenin kusurlu bulunduğu..." ancak idarenin kusuru oranında sorumlu tutulması gerektiğine karar verilmiştir. DİDDK, E. 2013/2411, K. 2015/1784, (bkz. 59. dipnot).

"...yapı ruhsatı düzenlenmesine karşın ruhsata aykırı olarak ...inşa edildiği ve inşaatın B+2+4 kat olması gerekirken 2+5 kat olarak bitirildiği, yapı ruhsatına uymamanın blokların zarar görmesinde başlıca etken olduğu, dava konusu yerle ilgili olarak projeye uygun inşaat yapılıp yapılmadığının tespiti amacıyla inşaatın devamı esnasında TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası ile ... Belediye Başkanlığı arasında yapılan yazışmalar sonucunda, anılan Odanın Belediye Başkanlığına muhatap ... yazısı ile, konuyla ilgili bilirkişi incelemesi sonucunda, inşaatın onaylı projesine uygun yapıldığı, bu bakımdan inşaatın devamı yönünde görüş bildirildiği, inşaatın daha sonra ruhsatına aykırı olarak tamamlandığı, henüz iskan edilmeden deprem sonucunda zarar olduğu anlaşılmaktadır.

Olayda, davalı idarenin zararı ağırlaştırıcı bir işlem ve eyleminin bulunmadığı, inşaat sahiplerinin eyleminin sonucunda zararda artış meydana geldiği, bu durumda idarece tazmini gereken maddi ve manevi bir zararın bulunmadığı sonucuna varılmıştır." DİDDK, 17.12.2009, E. 2008/11 K. 2009/3108 (Lexpera, ET. 12.10.2025). Aynı yönde bkz. D6D, 09.01.2009, E. 2007/7854, K. 2009/35 (Lexpera, ET. 15.10.2025). Benzer şekilde ruhsatlı

ruhsatsız yapı olgusu, idarenin sorumluluğunu tamamen ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmiştir⁸⁹.

İdarenin ruhsatsız yapılar hakkında mevzuattaki görevlerinde sözü geçen doğal afetler bakımından herhangi bir farklılık bulunmamasına rağmen yüksek mahkemenin bu farklı yaklaşımının nedeni anlaşılamamaktadır. Depremi diğer felaketlere göre daha yıkıcı olması ve geniş toplum kesimlerini etkilemesinin yanında, deprem nedeniyle ortaya çıkan özellikle can kayıplarının toplumda derin bir üzüntüye neden olmasının deprem konusundaki hassasiyeti arttırmış olabileceği düşünülmektedir. Yine de idarenin imar düzenine aykırı yapılaşmayı engellemek görevi mevzuatta emredici biçimde düzenlenmişken, bu görevin ihmal edilmesinin deprem dışındaki afetler bakımından göz ardı

başlanmış binaya kaçak kat çıkmış, durum X Belediyesince tespit edilip para cezası ve yıkım kararı verilmiş, yıkım uygulanmamış, akabinde inşaatı devam edilmiş, bu kez Y Belediyesince tespit edilip para cezası ve yıkım kararı verilmiş, yıkım yine uygulanmamış olan bir yapının deprem nedeniyle yıkılmasında hizmet kusuru bulunduğu, X Belediyesinin %25, Y Belediyesinin %25, inşaatı yaptıran arsa sahibinin (üçüncü kişi) %50 kusurlu olduğuna karar verilmiştir. Aynı yönde bkz. D14D, 14.2.2018, E. 2017/4141, K. 2018/587 (Lexpera ET. 12.10.2025). D6D, E. 2007/5045, K. 2008/20, (bkz. 80. dipnot).

⁸⁹ Hatay Dörtüyl Çökek Yaylasında 19.07.2013 tarihinde meydana gelen sel ve heyelan nedeniyle ortaya çıkan zararlara ilişkin uyuşmazlıklarda, bilirkişi raporunda kaçak yapılarla ilgili denetim ve yıkım gibi görevlerini yerine getirmediği için belediyenin %20 kusurlu olduğu belirtilmiş olmasına karşılık yüksek mahkeme yapıların ruhsatsız yapılması, böl-gede imar planı bulunmaması, bölgeye elektrik, su, yol gibi hizmetlerin belediyece değil dernek ve vakıflarca verildiği, idarenin yapması gereken denetim faaliyeti ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı bulunmadığına karar vermiştir. D8D, E. 2016/14994, K. 2021/3265, T. 21.6.2021 (Lexpera, ET. 14.10.2025). Aynı yönde bkz. D8D, 21.6.2021, E. 2016/6206, K. 2021/3267; D10D, 21.6.2021, E. 2016/2077, K. 2021/3471 (Lexpera, ET. 14.10.2025). Bu kararların karşı oylarında idarenin imar mevzuatındaki görevlerine atıfla hizmet kusuru bulunduğu ya da araştırılması gerektiği yönünde kanaatler açıklanmıştır.

Yine 3-4 Temmuz 2012 tarihinde Samsun'da yaşanan sel nedeniyle oluşan zararlara yönelik sigorta şirketince açılan davada ise, öncelikle idarenin mevzuattaki uyuşmazlıkla ilgili görevlerini sayarak, zarar gören yapının yapı ruhsatının, yapı kullanma izninin ve işyeri açma ve çalışma ruhsatının bulunup bulunmamasına göre farklı değerlendirilmesi gerektiği, bu ruhsatlar bulunmuyorsa sigorta şirketinin basiretli bir tacir gibi davranmayıp ruhsatsız yapıyı sigorta etmesinden dolayı zararlara kendisinin katlanması gerektiği ve bu durumun idari faaliyetle zarar arasındaki illiyet bağı kestigi, ruhsatlar bulunuyorsa, idarenin mevzuatta sayılan görevleri nedeniyle kusurunun bulunabileceğine karar vermiştir. D8D, 3.4.2017, E. 2015/8819, K. 2017/2276, (Lexpera, ET. 14.10.2025).

edilerek sorumluluğun tümüyle zarar gören ya da üçüncü kişiye yüklenmesinin hukuka ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağı kanaatindeyim.

Bu çerçevede obruk riski bulunan alanlarda ruhsatsız yapı inşa eden kişinin, kaçak kuyu kullanan çiftçinin ya da komşusunun zarar görmesi hâlinde, zarar görenin ya da üçüncü kişinin kusurunun idarenin sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmaması gerekir. Böyle bir durumda mahkemenin idarenin yeraltı suyu kullanımını ve kaçak kuyuları denetleme ve riskli alanlarda yapılaşmayı önleme gibi hukuka aykırılığı engelleme görevini yerine getirip getirmediğini incelemesi, bu incelemenin sonucuna göre sorumluluk konusunda bir karar alması beklenir.

Öte yandan obruk riski bulunan bir alanın iskana açılması, bu yerlerde yapı ruhsatı düzenlenmesi veya yapı denetiminin gereği gibi yapılmaması gibi hâllerde, hizmet kusuru açık olduğundan idarenin sorumluluğunda herhangi bir tereddüdün bulunmaması gerekir. Buna karşılık, zarar gören kişinin obruk riskini bilmesine rağmen faaliyetini sürdürmesi ve idarenin gerekli uyarıları yapmış ve mevzuatla verilen görevlerini de yerine getirmiş olması hâlinde, idarenin sorumluluğunun ortadan kalkabileceği de kabul edilmelidir⁹⁰.

⁹⁰ Danıştay, zarar gören kişinin doğal afet risklerini bilerek ve/veya üstlenerek belirli bir yerdeki faaliyetine devam etmesi halinde, idarenin kusuru tespit edilememişse ya da idare gerekli uyarıları yapmışsa idarenin sorumluluğunun kalkacağını kabul etmektedir. *“Davacının zararının doğmuş bulunduğu tarihlerde normalin üzerinde yağışlar olduğu bilindiğine göre, evvelce de taşkına maruz kaldığı anlaşılan bu yerde yapılan ziraatın, birtakım riskler gözününe alındığı bilinerek sürdürüldüğü; zarara yol açan taşkın vukuunda idareye atfı kabil bir kusurun da mevcut olmadığı, zararın doğal nedenlere dayandığı anlaşıldığından ve idareyi sorumlu kılacak bir sebep de bulunmadığından...”* D12D, 02.12.1974, E. 1972/2490, K. 1974/2670, (AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 609).

“...2000 yılında kuraklık yaşandığı, bu durumun belirtilerek ekici çiftçilerin uyarılması için köy muhtarlıklarına haber gönderildiği, yazının A1 Mahallesi muhtarınca tebellüğ edilmediği, ancak yakın mahalle ve köylere tebliğ edildiği, böylece bu durumdan davacının da haberdar olma durumunun söz konusu olduğu anlaşıldığından, idarenin üzerine düşen uyarma görevini yapması, böylece ekiciler tarafından önlem alınarak zararın en aza indirilmesinin amaçlanması, kuraklık nedeniyle baraj su rezervinin düşük olduğunda da kuşku bulunmaması karşısında, davalı idarece kuraklık nedeniyle su rezervi azalan baraj göletinden yeterli suyun verilememesi nedeniyle bu durumun hizmet kusuru oluşturmadığı...” D.10.D, 13.2.2007, E. 2005/8047, K. 2007/358 (Lexpera, 15.10.2025).

IV. İDARENİN OBRUK OLUŞUMU VE ZARARLARININ ÖNLENMESİNE YÖNELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİ

İdarenin vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak⁹¹ başta olmak üzere kanunla verilmiş çeşitli yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükleri yerine getirmemesi ya da eksik yerine getirmesi, ihmal etmesi halinde hizmet kusuru nedeniyle sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Daha önce örnekleriyle açıklandığı üzere gerek Türk gerekse Fransız idari yargısında deprem, çığ, sel, kasırga gibi afetler birer mücbir sebep olarak kabul edilse dahi bu olaylardan doğan zararlarda idarenin görevlerini ihmal etmesinin katkısının bulunması halinde idarenin kısmen ya da tamamen sorumluluğuna hükmedildiği görülmektedir. Zira mücbir sebep olarak kabul edilen bu doğal afet hallerinin etkilerinin azaltılması için devletlerin birtakım yükümlülükleri bulunmaktadır.

Yukarıda aktarılan bilimsel veriler ve yapılan hukuki değerlendirmeler ışığında obrukların mücbir sebep olarak nitelendirilemeyeceği açıktır. Dolayısıyla idare mücbir sebebe dayalı olarak kurtuluş beyyinesi getiremeyeceğine göre obrukların oluşumunu ve zararlarını engelleme/azaltma yönünde, kimisi Anayasa, kanun ve diğer mevzuattan kaynaklanan, kimisi de egemen devlet olmanın doğasından kaynaklanan, modern hukuk devleti olmanın da bir gereği sayılan vatandaşlara karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekir.

Obruklar özelinde idarenin görevi öncelikle obrukların bilimsel araştırma konusu yapıp, nedenlerinin, sonuçlarının, oluşabilecek alanların tespiti ve obruk oluşumu ve/veya obruk kaynaklı zararlara yönelik alınabilecek önlemlere yönelik çalışmalar yapmasıdır. Bu araştırmaların yapıldığı, bunun için Konya Teknik Üniversitesi bünyesinde Obruk Uygulama Araştırma Merkezinin kurulduğu, bu merkezin AFAD ve MTA ile birlikte koordineli olarak çalışmalar yürüttüğü ve obruklarla ilgili oldukça ayrıntılı bilimsel veriler elde edildiği görülmektedir. Bundan sonra idareye düşen bu bilimsel veriler ışığında faaliyetlerini yönlendirmek, vatandaşları obruk zararlarından korumak için gereken önlemleri almaktır.

Yukarıda aktarılan obruk oluşumlarının nedenleri ve yol açabileceği zararlar gözetilerek idarelerin bu alanda yerine getirmesi

⁹¹ ULER, 57; ESEN, Adem, "Direnci Şehirler Oluşturma ve Afet Zararlarını Azaltmada Kamu Yönetiminin Yeri", *Avrasya Dosyası Dergisi*, C. 14, S. 1, 2023, s. 13.

gereken yükümlölükler, ilgili faaliyet türleri bakımından sınıflandırılmış; imar ve iskân faaliyetleri, tarımı düzenleme ve tarımsal destekleme faaliyetleri, madencilik faaliyetleri ve yeraltı sularının denetimine yönelik faaliyetler kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmesi yerinde görölmüştür. Yine afet risklerini azaltmaya yönelik uluslararası bir belge olan Sendai Çerçevesi ile, ulusal ve yerel düzeyde hazırlanan planlarla idareye yüklenmiş olan ve öngörme ve alternatif belirtme ödevi kapsamındaki görevlere de bu başlık altında yer verilecektir.

A. İmar-İskân Faaliyetleri

Yukarıda açıklandığı üzere obrukların yerleşim alanlarını tehdit etmeye başlamasına yönelik önemli tespitler bulunmaktadır. Dolayısıyla obruk riskinin bulunduğu yerlerde yerleşmelerin kısıtlanması gerekir. Ülkemizde imar ve iskân işleri idarece yürütölmekte, bireyler istedikleri yerde istedikleri biçimde yapı yapamamaktadırlar. Kanunlarla idareye imar ve iskân konusunda önemli ve ayrıntılı görev ve yetkiler verilmiştir.

İmar faaliyeti ile ilgili mevzuatta çok sayıda düzenleme mevcuttur. İmar faaliyetleri mevzuatta öylesine ayrıntılı biçimde düzenlenmiş ve uygulama alanı öylesine genişlemiştir ki bu konu İmar Hukuku adı altında yeni bir branş oluşturmuştur. Dolayısıyla burada imar faaliyetine ilişkin bütün düzenlemelere yer vermek mümkün olmadığı gibi, çalışmanın kapsamını da aşacaktır. Bu nedenle idarenin imarla ilgili görev ve yetkilerinden, doğal afet ve özellikle de obruk bağlamında ilgili olanlara değinilmekle yetinilecektir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun amacını belirten 1. maddesine göre: *"Bu Kanun, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenmiştir".*

Buna göre idare her türlü yapılaşmada fen sağlık ve çevre şartlarına uygun bir planlama yapmalı, yapılaşma koşullarını buna göre belirlemelidir. Afet ya da obruk riskinin bulunduğu bir yerde yapılaşma, en başta fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olmayacaktır.

İmar Hukukunda mekânsal planların yapılması konusu Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğı ile düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte çeşitli düzeylerdeki planların yapılmasında, araştırma ve analizlerde, afet risklerinin dikkate alınması, risk yönetimleri ve sakınım planlarının tanımlanması ve bunlara karşı önlemler alınmasına yönelik ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Dahası bu yönetmelikte 2024 yılında

yapılan değişikliklerle afet türleri örneklendirilerek kütle hareketleri içinde obruklara ayrıca yer verilmiştir.

Yönetmeliğin amacını belirten 1. maddesinde “... afet ve iklim değişikliği kaynaklı tehlike ve risklere karşı dirençli ve güvenli çevreler oluşturmak...” ifadesiyle, mekânsal planların hem yapılması hem de uygulanmasında afet risklerine karşı güvenli yapılaşmalar oluşturma amacı vurgulanmıştır.

Bu yönetmeliğin devam eden maddelerinden mekânsal planların hazırlanmasında dikkate alınması gereken genel planlama esaslarını belirleyen 7/1. maddesinin 8. bendinde⁹², mekânsal planların hazırlanması sürecinde toplanması gereken veriler ve yapılması gereken analiz, etüt ve araştırma ve çalışmaları belirleyen 8. maddesinin 10. fıkrasında⁹³, mekânsal strateji planlarında planlama ilkeleri ve esaslarını belirleyen 14/1. maddesinin b bendinde⁹⁴, çevre düzeni planlarında plan ilke esasları ile bu planların hazırlanması sürecinde toplanması gereken veriler ve yapılması gereken analiz, etüt ve araştırmaları belirleyen 19/2.

⁹² “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) Planlarda doğa kaynaklı deprem, sel/taşkın, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri), tsunami, yangın gibi afetler ile insan ve teknoloji kaynaklı endüstriyel/kimyasal kazalar, kitlesel göç ve benzeri tehlikelere yönelik olarak; ilgili kurum ve kuruluşlarca üretilen bilgi, belge, analiz, etüt ve haritalar, jeolojik ve hidrolojik yapıya ilişkin bilgiler, doğa kaynaklı veriler, varsa iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine ilişkin etkilenebilirlik ve risk analizleri, meteorolojik verilerin ve bulguların analizleri ve il afet risk azaltma planlarında öngörülen öneri ve önlemler esas alınır.”

⁹³ “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) Deprem, sel/taşkın, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri), tsunami, yangın ve benzeri gibi doğal afet tehlikeleri ve iklim değişikliği kaynaklı riskler ile insan kaynaklı kitlesel göç, endüstriyel/kimyasal kazalar ve benzeri gibi diğer kentsel risklerin yüksek olduğu yerleşmeler veya yapıları kentsel çevre için gerekli görülmesi halinde kentsel risk analizleri veya afetlerden sığınım planlaması çalışmaları yapılır. Afet, iklim değişikliği veya meteorolojik olay kaynaklı tehlikeler ve riskler ile diğer kentsel tehlike ve riskler için yapılmış risk azaltıcı tedbirler, il afet riski azaltma planlarındaki önlem ve öneriler riskin niteliğine göre plan kararlarında ve/veya plan notlarında, plan açıklama raporunda esas alınır.”

⁹⁴ “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) Deprem, sel/taşkın, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri), tsunami, yangın ve benzeri doğal afet zararlarının; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine ilişkin etkilenebilirlik ve risk analizleri gibi kentsel tehlike ve risklerin; insan ve teknoloji kaynaklı veya endüstriyel/kimyasal kaza risklerinin; il afet riski azaltma planlarındaki önlemlerin; varsa kitlesel göç risklerinin ve benzerlerinin analiz edilerek risk yönetiminin ve sığınım planlarının tanımlanması ve bunlara ilişkin önlemlerin stratejik düzeyde yansıtılması,”

maddesinin i bendinde⁹⁵, imar planı (nazım ve uygulama imar planları) ilkelerini belirleyen 21. maddesinin 9. fıkrasında⁹⁶ ve nazım imar planlarının hazırlanması sürecinde toplanması gereken veriler ve yapılması gereken analiz, etüt ve araştırmaları belirleyen 23/6 maddesinin v bendinde⁹⁷ deprem, sel, heyelan gibi afetlerin yanında “obruklar” da ayrıca sayılmaktadır. Bu çerçevede her türlü mekânsal planları yapmaya yetkili merkezi ve yerel idarelerin planların hazırlanmasında ve uygulanmasında, imara açılacak bölgelerin tespitinde, jeolojik araştırmalarda artık obruk riskini de gözetmeleri ve bunlardan ve/veya zararlarından kaçınmak için mümkün ve gerekli olan önlemleri alarak halkın güvenliğini tehlikeye sokabilecek kararlardan sakınmaları gerekmektedir. Obruk duyarlılık haritalarına göre riskli bölgeler tespit edilebildiğine göre, bu yerlerin imara açılması, bilimsel veriler ve görüşler risk varlığını bildirmişken inşaat ruhsatı verilmesi idarenin sorumluluğunu doğurur.

İlaveten, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunda doğrudan obruklarla ilgili bir düzenleme bulunmama da genel olarak afet riski altındaki alanlarda yaşama alanlarının sağlıklı ve güvenli biçimde inşasına yönelik kurallar düzenlenmekte⁹⁸ ve idareye

⁹⁵ “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) Deprem, sel/taşkın, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri), tsunami ve benzeri gibi doğal afet tehlikesi altındaki yerleşime uygun olmayan alanlar ile afete maruz bölgeler, ilgili kurumlarca belirlenmiş olan diri/aktif fay hatları, varsa endüstriyel/kimyasal kaza riski taşıyan alanlar, kitlesel göçe konu olabilecek yerler, yangın tehlikesi altındaki alanlar, iklim değişikliğinin ve meteorolojik olayların olumsuz etkilerine maruz alanlar.”

⁹⁶ “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) İnsan sağlığı ve güvenliği üzerinde doğrudan veya dolaylı olumsuz etkileri olan enerji nakil hatları, dere koruma kuşakları, taşkın risk alanları, deprem, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri) gibi afet tehlikesi altındaki alanlar, endüstriyel kaza veya kitlesel yangın riski taşıyan alanlar, aktif fay zonları için belirlenen fay sınımlı zonları/tampon bölgeler ve benzeri alanlara ilişkin kurum ve kuruluş görüşleri ile bunlar için alınması gereken önlemler imar planı kararlarına, plan notlarına, plan açıklama raporlarına yansıtılır.”

⁹⁷ “(Değişik:RG-7/6/2024-32569) Deprem, sel/taşkın, kütle hareketi (heyelan, çığ, kaya düşmesi, obruk ve benzeri), tsunami ve benzeri gibi afet tehlikesi altındaki yerleşime uygun olmayan alanlar, afet duyarlılık ve tehlike derecesi yüksek olan alanlar ile afete maruz bölgeler, aktif/diri fay hatları için belirlenen fay sınımlı zonları/tampon bölgeler, yangın, kitlesel göçler, varsa endüstriyel/kimyasal kazalar gibi kentsel risklere ilişkin risk yönetimi ve sınımlı planları, varsa iklim değişikliğinden etkilenebilirlik ve risk analizleri, meteorolojik parametrelerin analizleri.”

⁹⁸ Kanunun amacını belirleyen 1. maddesi: “Bu Kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve

zemin yapısı itibarıyla can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan alanları riskli alan olarak belirleme görev ve yetkisi verilmektedir⁹⁹.

Yine 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun'da da doğrudan obruklara ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte, Kanunun ilk cümlesinden itibaren birçok maddesinde defaten "*Deprem (Yer sarsıntısı), yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ, tasman ve benzeri afetlerde*" ya da "*...gibi afetler*" biçiminde ifadeler kullanılması nedeniyle, kanun kapsamının burada adı sayılan doğal afet türleri ile sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu kanunda sadece doğal afete uğramış, ya da doğal afetin yaşanmış olduğu yerlerde değil, aynı zamanda afete uğrayabilir, yaşanması muhtemel olan yerlerde de birtakım tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Bu tedbirler özetle afet tehlikesi olan yerlerin İmar ve İskan Bakanlığınca (İmar, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tespiti, imar planlarına, imar planı bulunmayan yerlerde harita ve krokilere işlenmesi, afete maruz bölge olarak Cumhurbaşkanınca kararlaştırılması, valiliklerce duyurulması (m. 2), bu yerlerin yapı ve ikamet için yasaklanmış bölge sayılacağı ve bunun ilan edileceği (m. 14), afet tehlikesi bulunan meskun yerlerde Bakanlıkça önleyici tedbirler alınması gerekliliği (m. 3), afet sonrasında yapılması gerekenler olarak sayılabilir.

Obrukların bir doğal afet olarak kabulü halinde, -ki Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde doğal afetler arasında sayılmıştı- 7269 sayılı Kanunla idareye getirilen yükümlülüklerin obruk olayında da geçerli olduğu sonucuna varılabilir. Buna karşılık obrukların bu kanunda doğrudan geçmemesi ve deprem gibi afetlere nazaran bireysel zararlara neden olduğu gibi bir düşünceyle yaklaşılması obruk kaynaklı zararların bu kanun kapsamında değerlendirilmemesine neden olabilir.

Ayrıca yukarıda "Önlenemezlik" başlığı altında değinilmiş olan yargısal içtihatlarda, doğal afet riski bulunan yerlerde idarenin imarla ilgili görevleri; imar planlamasında riskin dikkate alınması, zemin etüdü yapılması, yapı inşa süreçlerinin etkin biçimde denetlenmesi, yapıların dayanıklılığının kontrol edilmesi, ruhsat ve iskân süreçlerinin usulüne uygun yürütülmesi, risk haritalarının oluşturulması ile ruhsatsız

standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir."

⁹⁹ Riskli alan kavramını tanımlayan 2/1-ç maddesi: "*Riskli alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Cumhurbaşkanınca kararlaştırılan alanı, ...ifade eder."*

yapıların tespiti ve gerekli yaptırımların uygulanması şeklinde ortaya konulmaktadır. Bu yükümlülüklerin imar ve iskân faaliyetlerinde obruk riski bakımından da geçerli olduğu kabul edilmelidir. Zira obruklar, her ne kadar deprem gibi geniş alanları etkilemese de, meydana geldikleri yerlerde yapılar üzerinde benzer ölçüde yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Nitekim Fransız idari yargısında, yeraltı boşluklarına bağlı çökme riski (obruk veya benzeri oluşumlar) bulunan alanlarda imar planlarının buna göre düzenlenmemesi ve bu alanlarda yapılaşmaya izin verilmesi, idarenin sorumluluğunu doğuran bir kusur olarak kabul edilmektedir¹⁰⁰.

Bu çerçevede, idarenin imar planlamasında ve iskân alanlarının belirlenmesinde obruk tehlikesini dikkate alması gerekmektedir. Zira iskâna açılan bir bölgede yaşayan kişilerin, bu bölgede obruk riski bulunup bulunmadığını araştırma ve değerlendirme imkânları oldukça sınırlıdır. İmar planlama görevinin idareye verilmiş olması karşısında, gerekli bilimsel araştırmaların yapılması ve uygun önlemlerin alınması da idarenin sorumluluğu kapsamında değerlendirilmelidir.

İdarenin kamusal arazi, yapı ve tesislerde meydana gelecek zararlarda zaten sorumluluğu vardır. Demiryolu ya da karayolunun¹⁰¹ obruk nedeniyle çökmesi sonucunda kişiler zarar görmüşse bunun sorumluluğun idare dışında başkasına yüklenebilmesi mümkün olmasa gerekir. Keza yukarıda değinilmiş olan Uyuşmazlık Mahkemesi kararına konu obruk nedeniyle doğalgaz altyapı tesisinin zarar görmesiyle gaz sızıntısı sonucu oluşan yangın olayında da aynı yönde değerlendirme yapılabilir.

İmara açılmamış özel arazilerde oluşan çökmelerde imar bakımından idarenin plansız alanları da denetleme yetkisi ve bu çerçevede çeşitli yaptırımları uygulama yetkisi vardır.

B. Tarımı Düzenleme ve Tarımsal Destekleme Faaliyetleri

Tarım faaliyetleri ve tarımsal desteklemeler, su kullanımını doğrudan etkileyen nedenler arasında olup kullanılan suyun önemli

¹⁰⁰ CAA Bordeaux: 14.06.2016, n° 14BX02616, (<https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000032739820/>, ET. 22.09.2025).

¹⁰¹ Gelişmekte olan bir obruk nedeniyle bir karayolunun deforme olduğunu bildiren haber için bkz. **TRT Haber**: "Konya'da üzerinden yol geçen dev obruk tespit edildi", 24.12.2020, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/konyada-uzerinden-yol-gecen-dev-obruk-tespit-edildi-540618.html> ET. 10.4.2026.

ölçüde yeraltı su kaynaklarına dayalı olduğu Konya Kapalı Havzasında obruk oluşumunu tetikleyebilmektedir. Nitekim Arık da yukarıda alıntılanan TV söyleşinde tarımsal desteklemelerde ürün seçiminin obruk oluşumunda etkili olduğunu belirtmektedir.

Tarımsal üretim ve desteklemelerle ilgili temel kurallar Tarım Kanunu ile düzenlenmiştir.

Tarım Kanununun 7. maddesine göre:

“Tarım sektörü ile ilgili politikaların tespit edilmesi, planlanması ve koordinasyonu ile ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak uygulanmasında Bakanlık yetkilidir.

Tarımsal üretimin planlanması, gıda güvencesi ve güvenliğinin temin edilmesi, verimliliğin artırılması, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin tesis edilmesi için Bakanlıkça belirlenen ürün veya ürün gruplarının üretimine başlanmadan önce Bakanlıktan izin alınır. Bakanlık, arz ve talep miktarı ile yeterlilik derecesini dikkate alarak hangi ürün veya ürün gruplarının üretileceği ile tarım havzası veya işletme bazında asgari ve azami üretim miktarlarını belirler...”

Buna göre tarımsal üretimde çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin temin edilmesi için idareye bazı yetkiler tanınmıştır. İdare bir ürünün tarımsal üretimi için izin koşulu getirebileceği gibi, tarım havzasına göre belli bir ürünün üretim miktarını da tespit edebilir. Yine idare, hangi bölgelerde, hangi ürünlerin üretiminin, hangi koşullarda destekleneceğine karar verme ve destekleme miktarlarını tespit etme yetkisine de sahiptir¹⁰². İdare kanundan aldığı yetki ile, bu alanda düzenleyici işlemler de yapabilir ve yapmaktadır. Bu desteklemeler yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararı gibi işlemlerle daha ayrıntılı olarak düzenlenmektedir.

29 Ağustos 2024 tarihli RG’de yayımlanan 2025-2027 Yıllarında Yapılacak Bitkisel Üretime Yönelik Desteklemeler ile Diğer Bazı Tarımsal Desteklemelere İlişkin Cumhurbaşkanlığı kararı ile Konya’da su kısıtı kapsamında bulunan birçok ilçede dane mısır üretiminin damla sulama

¹⁰² “...idarenin, tarım politikaları ile gıda güvencesi ve güvenliğinin güçlendirilmesi amacı dikkate alınmak suretiyle, çiftçilere hangi ürünler ve tarımsal faaliyetler nedeniyle destekleme yapılacağını ve ödenecek destekleme miktarını belirleme yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, davalı idarece ödenecek destekleme miktarlarının artırılması, azaltılması veya tamamen desteklemenin kaldırılması da mümkündür...” D10D, 14.6.2011, E. 2007/5427, K. 2011/2289, (DD, S. 128, s. 254). Aynı yönde bkz. DİDDK., 11.3.2015, E. 2013/4291, K. 2015/744 (Lexpera, ET. 22.02.2026).

şartına bağlanması yönünde karar alınarak bu konuda yetersiz de olsa bir önlem alınmaya çalışılmıştır. Bu kararın bazı maddeleri 13 Eylül 2025 tarihinde değiştirilmiştir¹⁰³. Kararın değişik 6. maddesinin 6. fıkrasında şöyle bir kural bulunmaktadır: “Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun bakanlıkça tespit edilen havzalarda mısır (dane) ve patates ekilişlerine temel, planlı üretim ve üretimi geliştirme desteği ödemesi yapılmaz.” Ayrıca bu değişiklikle 2025-2027 Bitkisel Üretim Planlaması Havza Üretim Deseni Listesi de değiştirilmiştir. Bu listeye göre Konya’da birçok ilçe “Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun bakanlıkça tespit edilen havza” olarak gösterilmiştir. Buna göre Konya’da su kısıtı bulunan ilçelerde patates ve dane mısır üretiminin 2026 yılı itibarıyla desteklenmeyeceği söylenebilir. Bundan başka olumlu sayılabilecek bir diğer karar ise su kısıtı bulunan bölgelerde arpa, buğday, nohut, mercimek gibi su tüketimi görece az olan ürünlerin yetiştirilmesine ilave su kısıtı desteğinin sağlanmasıdır¹⁰⁴. Buna karşılık bu ilçelerde su tüketimi fazla olan¹⁰⁵ kuru soğan, ayçiçeği ve yem bitkilerinden yonca¹⁰⁶ gibi ürünlerin desteklenmesine devam edildiği görülmektedir.

Tarımsal desteklemeler idarenin özendirme ve destekleme faaliyetleri kapsamında yer alır. Özendirme ve destekleme faaliyetlerinde idare bireylerin davranışlarını kamu yararına gördüğü bir yöne doğru yönlendirmektedir¹⁰⁷. Bu faaliyetlerde kamu yararı ihtimale dayalı ve dolaylı bir kamu yararadır¹⁰⁸. Yine söz konusu faaliyetlerde desteğin

¹⁰³ RG, S. 330017, T. 14.09.2025.

¹⁰⁴ Ancak bunlar arasında su tüketimi fazla olan ayçiçeğinin de yer almasının olumsuz olduğu değerlendirilmiştir.

¹⁰⁵ Bitkilerin su tüketimi hakkında bkz. TAGEM/DSİ: Türkiye’de Sulanan Bitkilerin Su Tüketimi, Ankara 2016, s. 148-296. Bu kaynaktan Konya Kapalı Havzasında su kısıtı bulunan ilçelerden Çumra (s. 221-222), Ereğli (s. 223), Karapınar (226-227), Kulu (s. 230) istasyonları incelenmiş, yonca, dane mısır, ayçiçeği, şekerpancarı, patates, kuru soğan gibi bitkilerin su tüketimlerinin nohut, buğday, arpa gibi bitkilere oranla belirgin biçimde yüksek olduğu görülmüştür.

¹⁰⁶ Tarım ve Orman Bakanlığının 2025-2027 Yılları Bitkisel Üretim Destekleme Birim Fiyatlarını gösterdiği tabloda yonca, desteklenen ikinci grup yem bitkileri arasında geçmektedir.

<https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Tarim%20Havzaları/2025%20Yılı%20Destekleme%20Birim%20Fiyatları--.pdf>, ET. 1.4.2026.

¹⁰⁷ GÜR, Necip Taha: İdarenin Özendirme ve Destekleme Faaliyetleri, İstanbul 2019, s. 215.

¹⁰⁸ GÜR, Özendirme, s. 84-88.

pozitif ve negatif etkileri bulunabilir ve bunlar arasında bir denge kurulması gerekir. Desteğin çevresel tahribata neden olması negatif etki olarak kabul edilmektedir¹⁰⁹. Bu nedenle destekleme alanının ve konusunun belirlenmesi ve desteklenecek ürünlerin seçiminde çevresel etkiler ve doğal kaynakların durumu ile toprak, iklim gibi unsurların da dikkate alınması gerekir¹¹⁰. Toprak ve su kalitesinin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilirliği, tarımın olumsuz etkilerinin azaltılması gibi amaçlarla yapılan tarımsal destekleme faaliyetinin¹¹¹, bizzat bu amaçlarla çelişen sonuçlar yaratması halinde çevrenin korunması amacıyla sınırlanması gerekebilecektir.

Öte yandan kamu yararına sayılan destekleme faaliyeti ile yine kamu yararına sayılan çevrenin ve toprağın korunması ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında bir tercih yapılması gerektiğinde üstün kamu yararı anlayışına başvurmak gerekecektir. Üstün kamu yararı, *“belirli bir olayda çatışan kamu yararlarından üstün olanını tespit etmekte kullanılan yargısal bir yöntemdir”*¹¹². Genellikle çevrenin korunması ile bir başka faaliyetten elde edilecek yararlarda çevrenin korunması diğer yararlarla üstün sayılmaktadır. Ancak tarımsal desteklemelerde olduğu gibi yarışan kamu yararlarının her ikisinin de çevreye ilişkin olması halinde, somut olayın özelliklerine göre bir değerlendirme yapılması gerekir.

Elbette burada yarışan kamu yararlarına konu faaliyetlerden birinin külliyen tarımsal destekleme faaliyeti olmadığını da gözden kaçırmamak gerekir. Başka bir deyişle çevrenin, toprağın, sürdürülebilir yaşamın korunması biçimindeki kamu yararının korunması ile yine bu amaçla yapılan tarımsal destekleme faaliyeti arasında değil, desteklenecek ürün seçimi arasındaki yarışmadan söz edilebilir. Desteklenecek ürün seçiminin iklim ve doğa koşullarına uygun olmaması halinde de çevreye ilişkin iki kamu yararının çatıştığından söz etmek mümkün olmasa gerektir. Bu nedenle kanaatimce tarımsal desteklemede ürün seçiminin

¹⁰⁹ GÜR, Özendirme, s. 117-119.

¹¹⁰ GÜR, Özendirme, s. 130, 141, 198, 221-222.

¹¹¹ GÜR, Özendirme, s. 22.

¹¹² AKSOYLU, Özge, “Çevrenin Korunması ve Kamu Yararları Çatışması – Danıştay ve Conseil d’Etat İçtihatlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, (139-254), 2011, s. 158.

belirlenmesinde kamu yararının sürdürülebilir tarım ve insan yaşamı lehine değerlendirilmesi gerekir.

Konya Kapalı Havzasında yonca, kuru soğan, ayçiçeği gibi bölgenin iklim özelliklerine uygun olmayan ürünlerin desteklenmesi çiftçi davranışını bölgede sınırlı olan hatta kıtlık düzeyine ulaşmış olan su kaynaklarının aşırı kullanılmasına yönlendirmektedir. Bölgenin su kaynaklarının önemli ölçüde yeraltı kaynaklarına dayandığı dikkate alındığında, aşırı kullanılan su yeraltı suyu olup, obruk oluşturma potansiyeli yüksek olan bu topraklarda son yıllarda obruk sayısının artmasının temel nedeni sayılabilir¹¹³. Dolayısıyla toprak ve su kaynakları bakımından uygun olmayan bir ürünün desteklenmesi, kısa vadede çiftçi açısından kârlı görünse de uzun vadede gerek çiftçi gerekse toplum bakımından zararlı sonuçlar doğurabilir. Bu zararlı sonuçlar obruk oluşumu ile sınırlı olmayıp, onunla bağlantılı olarak tarım topraklarının azalması ve bölgedeki su krizinin de daha fazla derinleşmesi gibi çevresel etkiler nedeniyle sürdürülebilir yaşamı¹¹⁴, dolayısıyla kamu menfaatini etkileyebilecek birçok olumsuzluğu beraberinde getirme potansiyeline sahiptir.

Öte yandan her ne kadar desteklenmese de şekerpancarı, patates, dane mısır gibi çok su tüketen bitkilerin su kısıtı olan bir bölgede yetiştirilmesine izin verilmesi, ya da kısıtlanmaması dahi uzun vadeli olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaya müsaittir¹¹⁵. İdarenin bir bölgenin iklim koşullarına uygun olmayan bitkilerin üretimini kısıtlamak da Tarım Kanunu'ndaki yetkileri çerçevesinde mümkün ve gereklidir.

Son olarak belirtilmesi gereken bir diğer husus da tarımsal faaliyet yürütülen alanlarda çiftçilerin obruk riski konusunda bilgilendirilmesi, gerekli uyarıların yapılması ve erken uyarı sistemlerinin kurulmasıdır. Vatandaşların bir yerde obruk riski bulunup bulunmadığını bilme ya da araştırma imkanları kısıtlıdır. Bu nedenle idarenin obruk duyarlılık haritalarına göre çiftçileri uyarması, bilgilendirmesi ve eğitmesi olası zararlardan korunmaları açısından önemli ve gereklidir.

¹¹³ ORHAN s. 153; KADIOĞLU, s. 37.

¹¹⁴ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/Mevlâna Kalkınma Ajansı, Konya-Karaman Bölge Planı (TR52 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı) 2024-2028, Aralık 2022, s. 14,82,87,88, <https://www.mevka.org.tr/tr/page/bolge-planlari>, ET. 08.10.2025.

¹¹⁵ Konya-Karaman Bölge Planı'nda da bu husus vurgulanmış ve obruk oluşumunu tetikleyen sebepler arasında sayılmıştır. s. 109.

C. Madencilik Faaliyetleri

Ülkemizde madenler 3213 sayılı Maden Kanunu'na göre devletin hüküm ve tasarrufunda olup, madencilik faaliyetleri genellikle ruhsat usulü ile özel kişilere gördürülmektedir. Bu kanunda madencilik faaliyetlerinde patlayıcı kullanılmak suretiyle patlatmalar da yapılabildiği görülmektedir. Bu patlatmaların obruk oluşumuna neden olabildiği yukarıda obruk nedenlerine ilişkin bilimsel literatürde aktarılmıştı. Nitekim karşılaştırmalı hukukta da madencilik faaliyetlerinin zemin çökmesine yol açabildiği ve bu tür zararlar ile faaliyet arasındaki ilişkinin genel olarak kabul edildiği ifade edilmektedir¹¹⁶. Madencilik faaliyetlerinde ÇED raporu alınması gerekmekte olup maden sahalarındaki patlatmaların çevreye etkisinin gözetilmesi gerekir. Bu çerçevede Danıştay, iskân alanları yakınlarında veya tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü yerlerde, olası zararların öngörülebilmesi ya da en azından göçük riskinin bulunması hâlinde, ÇED raporu ve/veya maden ruhsatı ya da patlatma izni verilmesi aşamasında çevresel etkilerin etraflıca incelenmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini¹¹⁷; ayrıca madencilik faaliyetlerinin çevresel etkilerinin tam olarak öngörülemediği durumlarda dahi mevcut riskler karşısında idarenin gerekli incelemeleri yapması ve ihtiyatlı davranması gerektiğini vurgulamaktadır¹¹⁸. Aksi halde idarenin ruhsatlandırma ve denetim ve gözetim yükümlülüğü nedeniyle sorumluluğu doğabilir. Yine maden sahası dışında ama yakınındaki yerlerde obruk potansiyeli varsa, maden faaliyetindeki patlatmanın ortaya çıkaracağı sarsıntı obruk oluşumuna neden olabilir. Bu nedenle maden faaliyetinde patlatma izninin verilmesinde bu riskin gözetilmesi gerekir.

Bunun yanı sıra “madencilik işlemleri için su tecrit veya susuzlaştırma” ve “çözültü madenciliği” de obruk oluşumundaki etkenler olarak sayılmaktadır¹¹⁹. Bu yöntemlerin madencilik faaliyetleri açısından

¹¹⁶ **van DUNNÉ**, Jan M., “Liability issues in gas and coal mining for damage caused by soil subsidence, earthquakes, and groundwater management under Dutch law or: a tale of two provinces Groningen and Limburg”, *Uniform Law Review*, C. 23, S. 2, 2018, 354–372, 2018, s. 354, <https://academic.oup.com/ulr/article/23/2/354/5032363>, ET. 03.09.2025.

¹¹⁷ D8D, 25.6.2024, E. 2020/2503, K. 2024/3845 (Lexpera, ET. 12.10.2025).

¹¹⁸ D2D, 10.03.2022, E. 2021/5647, K. 2022/1197 (Lexpera, ET. 12.10.2025).

¹¹⁹ AFAD, Çalıştay Çıktısı, s. 13. ABD’de, Pensilvanya eyaletine bağlı Environmental Hearing Board (çevre konusunda idari uyuşmazlıkları çözen yargı benzeri kurul) tarafından verilen bir kararda, bir taş ocağındaki su çekme faaliyetlerinin yeraltı

vazgeçilmez olup olmadığı bilinmemekle birlikte, obruk riski bulunan yerlerde en azından fayda analizi yapılarak bir tercihte bulunulması gerekir.

Öte yandan madencilik faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan obruk ya da başka tür göçükler bireysel zararlara neden olmasa bile genel olarak çevreye ve sürdürülebilir yaşama zarar verebilir. Bu faaliyetler nedeniyle ortaya çıkabilecek göçükler, madencilik faaliyetlerinin çevreye verdiği en olumsuz zarar olarak nitelendirilmektedir¹²⁰.

Madencilik faaliyetlerinde faaliyeti yürüten işçilerin göçük sebebiyle zarar görmesi halinde idarenin sorumluluğuna gidilebileceğinde kuşku yoktur¹²¹. Bunun dışında çevrede ikamet eden ya da tarımsal faaliyette bulunan diğer kişilerin zarar görmesi halinde de aynı sonuca ulaşabilmek mümkündür. Burada obruk ya da göçük, idari faaliyetin içinde hatta idari faaliyet nedeniyle ortaya çıktığı için idarenin mücbir sebep iddiası kabul görmez¹²².

Burada son olarak değinilmesi gereken bir başka husus da Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliğinde obruk kavramına doğrudan yer verilmesidir. Yönetmeliğin 7/1-f maddesinde doğaya yeniden kazandırılacak alanlarda bazı jeomorfolojik ögeler arasında obrukların da belirlenmesi ve toplanan veriler doğrultusunda su akışı açısından güvenli hale getirilmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülük yönetmelikle maden işletmecilerine verilmekle birlikte Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve taşra teşkilatının bu faaliyeti denetim yetkisi bulunmaktadır.

suyunu azaltması ile çevrede oluşan obruklar arasında nedensellik bağı tespit edilmiştir. Environmental Hearing Board (Pennsylvania), Solebury School v. Commonwealth of Pennsylvania, Department of Environmental Protection and New Hope Crushed Stone & Lime Co., EHB Docket No. 2011-136-L, 31 Temmuz 2014, (<https://www.hangle.com/wp-content/uploads/2017/09/Environmental-2014.07.31-Adjudication.pdf>, ET.23.09.2025). Bu kararın değerlendirilmesi için bkz. Hangley Aronchick Attorneys Obtain Victory for Solebury School, <https://www.hangle.com/news/solebury-environmental>, ET. 23.09.2025.

¹²⁰ **ÖZTOPRAK**, Sezin: Kömür Ocaklarının Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmesi, Ankara 2015, s. 192.

¹²¹ Konya BİM, 4. İDD, 3.11.2020, E. 2020/1836, K. 2020/1840 Lexpera, (ET. 21.12.2025).

¹²² “İdare ... mücbir sebebin meydana gelmesine bizzat kendisi neden olmuşsa artık idarenin sorumsuzluğundan söz edilemez.” **EVREN**, s. 281.

D. Yeraltı Sularının Denetlenmesi Faaliyetleri

Obruk oluşum sebeplerinin önemli nedenlerinden biri olarak aşırı su kullanımı nedeniyle yeraltı su seviyesinin düşmesi ve zemine fazla su birikmesi gösterilmektedir. Bu sebep obruk oluşumunda antropojenik etki niteliğinde olduğundan insan davranışı değiştirildiğinde obruk oluşum sıklığı ve sayısı da değişebilecektir.

Yeraltı suları, 167 sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Bu kanunun 1. maddesine göre:

“Yeraltı suları umumi sular meyanında olup Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu suların her türlü araştırılması, kullanılması, korunması ve tescili bu kanun hükümlerine tabidir.”

18. maddesine göre:

“Bu Kanundaki vecibeleri yerine getirmeyenler bu hareketlerinden dolayı, diğer kanunlara göre suç oluşturmadığı takdirde, bu madde hükmüne göre cezalandırılırlar.

a) Belge almadan 8 inci maddedeki işleri¹²³ yapanlar ile kasten yanlış bilgi verenler bin Türk Lirasından beşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır. Ceza alınmakla beraber, kuyunun açılıp işletilmesinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne bir mahzur görülmezse, sahibine gerekli belge verilir. Aksi hâlde, kuyu kapatılır ve masrafı kuyuyu açtırandan alınır.

b) 10 ve 11 inci madde hükümlerine¹²⁴ aykırı hareket edenlerle arama, kullanma, ıslah ve tadil faaliyetleri sırasında konulan şartlara riayet etmeyenler,

¹²³ Madde 8: “Aşağıdaki (a) ve (b) fıkralarında beyan edilen kazıların yapılması veya kuyuların açılması için Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünden belge alınması mecburidir:

a) (Değişik: 4/7/1988 - KHK - 336/1 md.; Aynen Kabul: 7/2/1990 - 3612/38 md.) Su temini maksadıyla, kesitleri ne olursa olsun, tabii zemin üstünden itibaren derinliği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tesbit ve ilgili bakanlığın onayından sonra ilan olunan haddi aşan her türlü çukur, sondaj ve kuyular (el ile açılan kuyular hariç),

b) Su temini maksadıyla, boyları ve kesitleri ne olursa olsun, ufki veya meyilli her türlü galeriler ve tüneller.

Bu kazıların yapılması ve kuyuların açılması su temini maksadını gütmemesi halinde, bunlar hakkında belge aranmamakla beraber, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğüne talebi üzerine bilgi verilmesi mecburidir.”

¹²⁴ “Kullanma belgesi

Madde 10 – Arama belgesine dayanarak arazisinde yeraltı suyu bulunan kimse, bu suyu kullanabilir. Ancak, bir ay içinde Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğüne müracaat ederek kullanma belgesi alır.

müracaat formlarında istenen bilgileri vermeyenler, 8 inci maddenin son fıkrasındaki mecburiyete riayet etmeyenler beşyüz Türk Lirasından ikibin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, kuyu kapatılarak masrafı açtırandan alınır.

Bu Kanunda yazılı olan idarî para cezaları mahallî mülkî amir tarafından verilir.”

Bu hükümler çerçevesinde yeraltı sularının devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, devletin bunların üzerinde kolluk gücüne dayanan yönetim ve koruma yetkisinin bulunduğu¹²⁵, yeraltı sularının bu kanunla getirilen izin ve sınırlara uyulmaksızın (kaçak) açılması ve kullanılması halinde devletin denetleme, yaptırım uygulama ve kuyuları kapatma yetkisinin bulunduğu ve bu yetkilerin bağlı yetki olarak düzenlendiği sonucuna varılabilir.

Yukarıda Konya Kapalı Havzasında çok sayıda kaçak kuyu bulunduğunu, idarenin bu konuda hareketsiz kaldığı belirtilmişti. İdarenin 167 sayılı kanundan kaynaklanan yetkilerini kullanmaması, mevzuattaki görevlerini yerine getirmemesi demektir ki bu, olası bir zararda sorumluluk nedeni hatta hizmet kusuru olarak belirir.

Özel kişilerin kendi özel arazilerinde yaptıkları tarımsal faaliyetlerde kişinin kaçak kuyu açıp kullanması halinde kendi arazisinde veya komşu arazilerde meydana gelecek obruklarda zarar görenin kusuru ya da üçüncü kişinin kusuru gündeme gelebilir. Ancak kaçak

(Ek fıkra: 13/2/2011-6111/126 md.; Değişik: 14/2/2013-6427/1 md.) Kuyu, galeri, tünel ve benzerlerine ölçüm sistemleri kurulmadan kullanma belgesi verilemez. Ölçüm sistemlerinin kurulmasını lüzumlu kılacak yeraltı suyunun; kullanım maksadı, miktarı, havza sınırı ve diğer hususlar Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün teklifi üzerine Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakanlıkça tespit edilir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakanlıkça tespit edilen hususlara ilişkin uygulama usul ve esasları ile ölçüm sistemine dair hususlar yönetmelikle belirlenir. Su ölçüm sisteminin kurulmasına dair süre Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakanlığın kararıyla uzatılabilir.[3]

Islah ve tadil belgesi:

Madde 11 – Kullanma belgesini haiz bir kimse arazisindeki kuyuların veya yeraltı suyu menbalarının verimini artırmak veya başka bir maksadı sağlamak gibi mülahazalarla bunlar üzerinde kendiliğinden her hangi bir müdahalede bulunamaz veya kuyuların kullanma şeklini değiştiremez. Ancak, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünden “ıslah ve tadil belgesi” almak suretiyle, böyle bir ameliyeye girişebilir.”

¹²⁵ AYM, 31.3.1987, E. 1986/20, K. 1987/9, (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1987-9-nrm.pdf>, ET. 30.12.2025).

kuyu kullanmayan bir kişinin arazisinde, komşu arazilerde kaçak kuyu kullanılması dolayısıyla çökme meydana gelmişse idare, ortaya çıkan zarardan eylemsizliği nedeniyle kusuru oranında sorumlu olabilir. Öte yandan kaçak kuyu kullanımının genel olarak yeraltı suyu seviyesini düşürmesi nedeniyle daha geniş alanlarda etkili olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla belli bir yerde kaçak kuyu kullanımı o yere uzak ama havza içinde bir başka yerde obruk oluşumunu tetikleyebilir. İdarenin havzadaki tüm alanların risk düzeyini azaltmak için genel olarak havza düzeyinde kaçak kuyu kullanımını denetlemesi ve engellemesi gerekir.

E. Doğal Afet Risklerini Azaltmaya Yönelik Sendai Çerçevesi ve İdarenin Öngörme ve Alternatif Belirtme Faaliyetleri Çerçevesinde Hazırlanan Planlardaki Yükümlülükleri

Obruklar, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de birtakım zararlar oluşturmaya elverişli doğal oluşumlardır. Çoğu zaman öngörülebilir ve belli ölçüde önlenabilir olmaları nedeniyle idarelerin, obruklarla ilgili geçmiş tecrübelerden yola çıkarak gelecekte oluşabilecek önlenebilir zararlara karşı hazırlanmaları, önlem almaları ve olası senaryolara karşı zarar azaltmaya yönelik alternatif planlar belirlemeleri beklenir. Bu nitelikteki faaliyetler doktrinde öngörme ve alternatif belirtme faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir¹²⁶. Anayasa'nın 166. maddesinden¹²⁷ dayanak alan bu faaliyet idarenin ödevi olup TBMM'ce hazırlanıp kabul edilen kalkınma planları doğrultusunda yerine getirilir.

¹²⁶ DÜRAN, Lütfi: İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul 1982, 362-363; GÜR, Necip Taha, "İdare ve Gelecek Yaklaşımı: İdarenin Gelecek Öngörüsünün İdari Faaliyetlerdeki Yeri ve Görünümü Hakkında Değerlendirmeler", İdare Hukuku İlimleri Dergisi, S. 23, s. 100; CEYLAN, Mahmut, "İdarenin Öngörme (Planlama) Faaliyeti ve Bu Faaliyetin Deprem Örneği Üzerinden Önemi Anlamak", Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2023, S. 4, s. 120-121, 131.

¹²⁷ "Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeli sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.

Öngörme ve alternatif belirtme faaliyetleri, idarenin toplumsal yaşamın tüm konu ve alanlarında gelecekte ortaya çıkabilecek olasılıkları araştırarak, veri toplaması bu verileri kullanarak çeşitli senaryolara karşı alternatifler üretmesi ve bu alternatifler çerçevesinde yapılması gerekenleri tespit edip idareye aktarması ve toplumu bilgilendirmesine yönelik faaliyetlerdir¹²⁸. Doktrinde, planlama ve öngörme faaliyetlerinden birbirinden farklı olduğu, öngörünün nelerle karşılaşılabilceği ve karşılaşıldığında hangi tedbirlerin alınacağını içeren uzak geleceğe yönelik bir faaliyet olmasına karşılık planlamanın neler yapılacağı ve nasıl yapılacağı belirlenmesine yönelik daha yakın geleceğe ilişkin olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte planlamanın geniş anlamda öngörme faaliyetinin bir boyutu ve aşaması olduğu, olası senaryoları ve çözüm önerilerini belirledikten sonra planlama ile idarenin somut iradesinin ortaya konulduğu kabul edilmektedir¹²⁹.

Obruklar bakımından faaliyete bakıldığında, obrukların çok uzak bir gelecekte yaşanması ihtimali bulunan bir felaket olmaktan ziyade daha yakın ve gerçekleşmesi neredeyse kesin görülebildiği, dolayısıyla öngörme ve alternatif belirtme faaliyetlerinin -aşağıda görüleceği gibi- planlama aşamasının da tamamlandığını, bu planlar dahilinde artık idarenin işlem ve eylemlerini düzenlemesi gerektiği savunulabilir.

Bu çerçevede öncelikle, idarenin öngörme ve alternatif belirtme görevi kapsamında hazırladığı doğal afetlerle ilgili planların dayanağı niteliğinde ve uluslararası bir belge olan Sendai Çerçevesinden söz etmek gerekir. Doğal afet risklerini ve zararlarını azaltmaya yönelik kayda değer uluslararası çalışmaların 1990'lı yıllardan itibaren Birleşmiş Milletler tarafından yapıldığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler 1990- 2000

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/23 md.) Ekonomik ve sosyal politikaların oluşturulmasında Cumhurbaşkanına istişari nitelikte görüş bildirmek amacıyla Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulur. Ekonomik ve Sosyal Konseyin kuruluş ve işleyişi kanunla düzenlenir.”

¹²⁸ DURAN, s. 363; GÜR, Öngörü, s. 106; DURMUŞ, Fatih, İdarenin Öngörme ve Alternatif Üretme Faaliyeti Hakkında İnceleme: “Düşünülemez Düşünmek”, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2023, 13, S. 2, (285-307), s. 296; GÜLAN, Aydın: “Güncellenmesi Gereken Bir Misyon: Danıştayın İstişari Görevleri”, 150. Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu, Ankara 2018, (61-76) s. 72-73.

¹²⁹ GÜR, Öngörü, s. 105, 109-110; DURMUŞ, s. 296-298.

dönemini “Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası On Yılı” olarak ilan etmiş, 1994 yılında Afet Risklerinin Azaltılması Birinci Dünya Konferansı’nda Yokohama Stratejisi ve Eylem Planı’nı, 2005 yılındaki BM Afet Risklerinin Azaltılması İkinci Dünya Konferansında 2005-2015 yıllarını kapsayan Hyogo Çerçeve Eylem Planı, 2015 yılındaki BM Afet Risklerinin Azaltılması Üçüncü Dünya Konferansında 2015- 2030 yıllarını kapsayan Sendai Çerçevesi kabul edilmiştir¹³⁰.

Sendai çerçevesinde devletlerin afet risklerini önleme ve azaltma konusundaki temel sorumlulukları belirlenmiş olup “Dünya Konferansı sırasında Devletler, afet risklerinin azaltılmasının ve afetlere karşı dirençliliğin artırılmasının, yenilenen bir aciliyet yaklaşımıyla ve sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması bağlamında, ve bu yaklaşımın tüm seviyelerdeki politika, plan, program ve bütçelere, uygun görüldüğü şekilde, entegre edilmesi ile ilgili çerçeveler dahilinde dikkate alınması yönündeki taahhütlerini de tekrarlamıştır”¹³¹.

“Doğal veya insan kaynaklı tehlikelerin yanı sıra, çevresel, teknolojik ve biyolojik tehlike ve risklerin neden olduğu küçük ve büyük ölçekli, sık ve seyrek, ani ve yavaş seyreden afet riskleri için geçerli” olan bu çerçeve, “Tehlikeye maruz kalmayı ve felakete karşı savunmasızlığı önleyen ve azaltan entegre ve kapsayıcı ekonomik, yapısal, yasal, sosyal, sağlıkla ilişkili, kültürel, eğitsel, çevresel, teknolojik, politik ve kurumsal önlemlerin uygulanmasıyla yeni ve mevcut afet risklerini azaltmak; afete karşı tepki ve kurtarma hazırlıklılığını arttırmak, ve böylece dirençliliği güçlendirmek” amacını taşımaktadır. Çerçevenin sonunda özetle aktarılan kılavuz ilkeler arasında “risk azaltım yöntemleri belirlenirken yerel ve bölgeye özgü afet özelliklerinin dikkate alınması”¹³² gerektiği vurgulanmıştır.

Sendai Çerçevesini imzalayarak afet risklerinin azaltılması ve zararlarının önlenmesi konusunda taahhütte bulunan ülkelerden biri de Türkiye’dir. Bu çerçevede ülkemizde ulusal boyutta, 11. Kalkınma planı

¹³⁰ **DARBAŞ**, Güldemin, “Dünya ve Türkiye’de Afet Risk Azaltma Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Kadınların Yeri”, Mavi Gezegen, S. 32, 2024, s. 15, https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/007d83a47a27107_ek.pdf, ET. 20.04.2026.

¹³¹ **Birleşmiş Milletler, Afet Risk Azaltma Uluslararası Ofisi**: Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf, ET. 15.4.2026, s. 8.

¹³² **Birleşmiş Milletler**, Sendai, s. 42.

doğrultusunda 2022 yılında Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) yayımlanmıştır¹³³.

“Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP), 2022 ile 2030 yıllarını kapsayan, afet risklerini en azaltmak için AFAD koordinasyonunda hazırlanmış ulusal bir plandır. Bu plan, ülkemizde yaşanabilecek her tür ve ölçekteki afet için risk azaltma çalışmalarını yapacak kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve gerçek kişileri kapsamaktadır.

TARAP ile afetlerin neden olabileceği fiziksel, sosyal, ekonomik, çevresel, psikolojik zarar ve kayıpların önlenmesi veya etkilerinin en aza indirilmesi; ayrıca dayanıklı, güvenli, hazırlıklı, sürdürülebilir, afete dirençli yaşam çevrelerinin oluşturulması ve afet öncesinde hazırlanarak uygulanması gereken afet risk azaltma çalışmalarının temel prensiplerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır”¹³⁴.

TARAP'ta gösterilen Türkiye'nin afet risk profili içinde obruk ayrı bir başlık olarak yer almamakla birlikte “2.12. Diğer afetler” başlığında parantez içinde yer aldığı görülmektedir. Bu başlık altında obruklarla ilgili “ülkemizin belirli coğrafi bölgelerinde görülen Obrukların oluşumu kayaçların Litolojik özellikleri ve yeraltı suyunun niteliklerine bağlıdır. Geçmişte düşük nüfus yoğunluğu, sınırlı tarım ve sanayi alanları gibi nedenlerden dolayı bir tehdit olarak algılanmayan obruklar, günümüzde bu faktörlerin daha geniş alanlara yayılmasına bağlı olarak, insan yaşamı açısından tehlike yaratabilecek konuma gelmiştir”.

TARAP'ın yerel düzeyde uygulanabilmesi için 81 ilde İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP) hazırlanmıştır. 2018 yılında çıkarılan Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 52. maddesinde İçişleri Bakanlığına bağlı AFAD'ın taşra teşkilatı bünyesinde valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri kurulmuştur. Bu müdürlüklerin görevlerini düzenleyen 52. maddenin 2. fıkrasında “İlin afet ve acil durum tehlike ve risklerini belirlemek, afet ve acil durum hazırlıklarını yapmak” ve “Afet ve acil durum risk azaltma, müdahale ve iyileştirme il planlarını, mahallî idareler ile kamu kurum ve kuruluşlarıyla

¹³³ “Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (2022-2030)”nın yürürlüğe konulması hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı, RG. 31890, 8 Temmuz 2022.

¹³⁴ İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı, <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-planı-tarap>, ET. 12.04.2026.

işbirliği ve koordinasyon içinde yapmak, uygulamak ve uygulatmak” görevi yer almaktadır. Bu çerçevede tüm ülke çapında İl Afet Risk Azaltma Planları hazırlanmış, Konya’da deprem, sel, kuraklık gibi afetlerin yanında obruklar da çalışma kapsamına alınmış, 2021 yılında yayımlanan Konya İl Afet Risk Azaltma Planında obruklar ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu metinde diğer afet türleri ile birlikte obruklarla ilgili de eylem planı hazırlanmış¹³⁵, çeşitli idarelere çeşitli görevler verilmiştir¹³⁶.

Akabinde obruklarla ilgili yapılan çalıştaylar sonucunda da 2023 yılında AFAD Konya İl Müdürlüğü’nce çıkarılan “Konya İlinde Obruk Alanlarının Araştırılması Projesi” adında bir çalıştay çıktısı hazırlanmıştır. Bu metinde obruklarla ilgili genel bilgilere, sebeplerine, yasal düzenleme önerilerine yer verildikten sonra 2022-2026 yıllarını kapsayan bir obruk eylem planı çıkarılarak Konya ilindeki çeşitli kamu idareleri ve kamu kurumlarına çeşitli görevler yüklenmiştir. Bu görevler özetle şöyledir:

- Obruk çalışmalarının kamuoyuna duyurulması (İl AFAD), obrukların oluşum koşulları, oluşum nedenleri ve oluşum türleri hakkında yerel, ulusal ve uluslararası bilgilendirme çalışmaları yapılması (İl AFAD), yetkili kurumlar arasında koordinasyon ve iş birliğinin sağlanması (İl AFAD);
- Obruk Duyarlılık Haritasına göre duyarlılığı çok yüksek - yüksek görülen alanlarda; obruk çalışmaları ve bu yönde gerekli ise iyileştirme çalışmaları yapılması (Karayolları, Botaş, Teiaş, Enerya, Mepaş, TCDD, Tarım İl Müdürlüğü), karstik boşlukların takibi, yer hareketleri ve sensör takibi sistemlerinin geliştirilmesi, periyodik ölçümlerin yapılması (İl AFAD), yatırım ve alt yapı faaliyetlerinin öncesinde detaylı obruk araştırma çalışmalarının yapılması (ildeki tüm belediyeler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Botaş, Teiaş, Enerya, Mepaş, Karayolları), yerleşim yerlerinde, yeni imara açılacak alanlarda, yapılacak yapılar için jeolojik-jeoteknik çalışmalar esnasında obruk araştırmalarının yapılarak gerekli önlemlerin alınması (tüm

¹³⁵ **AFAD Konya İl Müdürlüğü:** Konya İl Afet Risk Azaltma Planı, 2021, s. 174-230, <https://konya.afad.gov.tr/kurumlar/konya.afad/E-Kutuphane/II-IRAP-Planlari/KONYA-II-IRAP-Plani-.pdf>, ET. 23.3.2026.

¹³⁶ Bu planda yer alan görevler, 2023 yılında yayımlanan Konya İlinde Obruk Alanlarının Araştırılması Projesi’ndekilerle neredeyse aynı olduğundan tekrar aktarılmamıştır.

belediyeler ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü), yerleşim yerlerinde ve yerleşim yerlerinin dışında bulunan yapıların tespit edilmesi (ilçe belediyeleri);

- Obruk Duyarlılık Haritasına göre obruk oluşumuna duyarlı görülen bölgelerde; yaşayan vatandaşlar ve yatırımcılara obruk oluşum nedenleri, türleri ve yüzey belirteçleri hakkında düzenli bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri verilmesi (İl AFAD), doğal afet sigortasının önemi konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılması (İldeki Sigorta Acenteleri Derneği, Basın Yayın Kuruluşları), doğal afet sigortaları kapsamına obruk sigortasının dahil edilmesi ve önemi konusunda kamuoyunu bilinçlendirmek için sigorta sektörü temsilcileriyle birlikte çalışmalar yapılması (İl AFAD), yerleşim yerlerinde ve/veya yakınlarında Obruk oluşum izine rastlanılması halinde mevcut imara esas Jeolojik-Jeoteknik çalışmalara ilaveten karstik boşlukların tespit edilmesi yönünde detaylı çalışmalar yürütülerek gerekli önlem ve uygulamaların yapılması (ildeki tüm belediyeler), bu alanlarda meydana gelebilecek obruklara acil müdahale ederek can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi için çalışmalar yapılması (İl AFAD);
- Kamu ve özel sektörde görev yapan teknik personele obruklarla ilgili afet risklerinin belirlenmesi, afet zararlarının azaltılması konularında eğitimler verilecek ve farkındalık çalışmalarının yapılması (İl AFAD);
- Tarım, ulaşım ve alt yapı dağıtım ağları için “Obruk Tehlike Haritasının hazırlanması (belediyeler dışındaki tüm kurumlar);
- İlçelerdeki tüm yerleşim alanlarında mahaller bazında riske sahip olan bölgelerin tespit edilmesine yönelik çalışmalar yapılması (ilçe belediyeleri);
- Kontrolsüz yeraltı suyu kullanımının önüne geçilmesi amacıyla kaçak kuyu açımına izin verilmemesi, etkili denetim yapılması ve ruhsatsız kuyuların sayaç takılarak ruhsatlandırılması veya mevzuatın uygulanmasının sağlanması (DSİ 4. Bölge Müdürlüğü) ve tarımsal sulama yapan vatandaşların bilgilendirilmesi (Tarım ve Orman İl Müdürlüğü);
- Tarımsal alanlarda fazla su isteyen bitki desenlerinin Konya Kapalı Havzasına uygunluğu ve yeterliliğinin araştırılması, Yeterli Su kaynaklarının bulunamaması halinde Havza bazlı tarım

politikasına geçilmesi ve tarım destek ve teşviklerin buna göre planlanması (Tarım ve Orman İl Müdürlüğü)¹³⁷.

Bu görevlerin yerine getirilip getirilmediği valinin başkanlığındaki İl Afet Risk Azaltma Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu tarafından altı ayda bir yapılan toplantılarla takip edilmektedir.

Ayrıca 2024-2028 yılları için yapılan Konya Karaman Bölge Planında da obruk oluşumu, çölleşme ve toprak bozulması ile birlikte ele alınan önemli bir çevresel risk olarak tanımlanmış; bu risklere karşı önlem alınması ve obruk oluşumlarını azaltmaya, kaçak kuyuların denetlenmesine ve önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması hedeflenmiştir. İlave olarak yeraltı su seviyelerindeki azalmaya bağlı olarak obruk oluşumlarının artacağı açıkça ifade edilmiştir¹³⁸.

Yukarıdaki çalışmaların tamamının odaklandığı nokta veya hedeflediği amaç bir afet gerçekleşmeden önce yapılması gereken hazırlık, planlama, risk azaltma çalışmaları, bilgilendirme ve erken uyarı gibi önlemlerdir. Afet gerçekleşmeden önce alınacak bu tedbirlerle afetlerin oluşma riskinin ve zararlarının azaltılarak, genel olarak ekonomik ve sosyal kayıpların ve can ve mal kayıplarının önlenmesi ya da azaltılması hedeflenmektedir.

İdarenin bu planlarda yer alan görevlerini yerine getirmeye yönelik faaliyetlerinde zafiyet göstermesi, planların yayınlanarak kamuoyuyla paylaşıldığı dikkate alındığında¹³⁹, olası bir afet durumunda hizmet kusuru nedeniyle sorumluluğunu gündeme getirebilecektir.

SONUÇ

Jeolojik bir oluşum olan obruklar, eriyebilen kayaların yeraltında zamanla oluşturdıkları boşluklar nedeniyle zemin çökmesi biçiminde gerçekleşen ve bu nedenle dışarıdan bakıldığında tümüyle toprak yapısı gibi doğal sebeplere dayanan bir süreç gibi görünmektedir. Buna karşılık

¹³⁷ AFAD, Çalıştay Çıktısı, s. 49-51.

¹³⁸ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/Mevlâna Kalkınma Ajansı: Konya-Karaman Bölge Planı (TR52 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı) 2024-2028, Aralık 2022, s. 14, 92, 93, 110, <https://www.mevka.org.tr/tr/page/bolge-planlari>, ET. 08.10.2025.

¹³⁹ Gür, idarenin iç düzen işlemi niteliğindeki öngörüsünün, yönetilenlerce bilinemediği durumlarda hukuki durumlara etkisiz olması nedeniyle sorumluluğun söz konusu olmayacağını belirtmekle birlikte, bu öngörünün rapor ve plan gibi kamuoyuyla paylaşılması, dış dünyaya yansımaları halinde artık esnek hukuk işlemi olarak nitelendirilerek, öngörülen senaryonun gerçekleşmesi halinde sorumluluktan söz edilebileceğini belirtmektedir. GÜR, Öngörü, s. 107, 110.

obruklar üzerine yapılan bilimsel araştırmalar, bu oluşumların özellikle yeraltı suyu kullanımı ile ilişkili olduğunu, bu nedenle de insan davranışlarının obruk oluşumlarını tetiklediğini, hızlandığını ve oluşum sıklığını önemli ölçüde artırdığını göstermektedir. Bu durum, obrukların sıradan bir doğal afet olarak nitelendirilmesini zorlaştırmakta ve idarenin sorumluluğu bakımından diğer afetlerden farklı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Bu çerçevede idarenin sorumluluğunun koşulları, nedensellik bağıını etkileyen haller ve idarenin önleyici nitelikteki görevleri obruklar bağlamında incelenmiştir. İdarenin sorumluluğunun koşulları bakımından yapılan incelemede, idarenin tarım ve imar gibi çeşitli kamu hizmeti alanlarındaki düzenleme ve denetleme görevlerinde göstereceği kayıtsızlığın obruk oluşum sürecini etkileyebileceği ve eylemsizlik nedeniyle idari davranışa vücut verebileceği; zarar koşulunun hâlihazırda taşınmazlarda oluşmasına karşılık ilerleyen zamanlarda cismani zararların da gündeme gelebileceği; nedensellik bağının ise genellikle doğrudan değil, idarenin bir eylem ya da eylemsizliğinin zararın doğmasına veya artmasına katkıda bulunması halinde kurulabileceği sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede, özellikle yeraltı suyu kullanımının denetlenmemesi, kaçak kuyuların engellenmemesi ve riskli alanlarda gerekli tedbirlerin alınmaması gibi ihmali davranışların, idarenin sorumluluğunu kısmen ya da tamamen gündeme getirebileceği açıktır.

İdarenin sorumluluğunda nedensellik bağıını etkileyen nedenlerden biri olan mücbir sebep bakımından yapılan incelemede, bilimsel ve teknik veriler ışığında obrukların öngörülebilir ve belli ölçüde önlenabilir olduğu, insan faaliyetlerinin önemli bir etken olmasının obruk oluşumunu dışsal olarak nitelendirilmesine engel olabileceği değerlendirilmiştir. Bu sebeple obruk olayının mücbir sebep olarak nitelendirilmesinin her durumda mümkün olamayacağı, somut olayın koşullarına göre idarenin sorumluluğunun gündeme gelebileceği belirtilmelidir. Ayrıca doğal afetlerde zarar görenin ve üçüncü kişinin kusuru hallerinde, Danıştay'ın doğal afet türlerine göre farklılaşan yaklaşımının obruklar konusunu da belirsizliğe ittiği tespiti yapılmış, idarenin görevlerini ihmal etmesi halinde zarara katkısı nispetinde sorumluluğundan söz edilebileceği kanaatine ulaşılmıştır. Öte yandan obruk nedeniyle zarar gören yapı kamu eseri olduğunda idarenin yer seçimi ve faaliyetin yürütülmesinde ve denetlenmesinde noksanlık gibi

nedenlerle sorumlu olacağı, mücbir sebep veya başka bir nedenle sorumluluktan kurtulmasının pek mümkün görünmediği belirtilmelidir.

Sonuç olarak, obruklar nedeniyle ortaya çıkan zararlarda idarenin, somut olayın koşullarına göre, hizmet kusuru çerçevesinde sorumlu olabileceği, olayın tümüyle jeolojik nedenlere bağlanması ve idarenin zarara katkısının bulunmaması halinde sorumluluktan kurtulabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda sahip olduğu bilgi, teknik imkânlar ile düzenleme ve denetleme yetkileri, afet risklerinin gelişiminin ve zararlarının önlenmesinde idarenin yükümlülüğünü artırmaktadır. Obruk riskinin ve zararlarının azaltılabilmesi amacıyla, bilimsel verilerin idarenin ilgili faaliyetlerinde dikkate alınması, yeraltı suyu kullanımının etkin olarak denetlenmesi, tarımsal üretim ve destekleme faaliyetlerinde bölgelerin iklim ve su kaynaklarının gözetilmesi, riskli alanlarda imar faaliyetlerinin, duruma göre giriş çıkışın sınırlandırılması, erken uyarı sistemlerinin kurulması ve iyileştirme yöntemlerini uygulamanın mümkün olduğu yerler için devlet bütçesinden para ayrılması önerilebilir.

Ayrıca obrukların doğası gereği, her birinin genellikle bir kişinin mülkiyetindeki parselde meydana gelerek yalnız o kişiyi zarara uğratması, obrukların sınırlı bir alanda bireysel nitelikte sonuçlar doğurduğu yönünde bir kanaat oluşturmaktadır. Bu kanaat de obrukların geniş bir bölgeyi tehdit eden önemli bir risk unsuru olarak yeterince önemsenmemesine, obruktan etkilenen vatandaşların üzerinde de katlanılması güç yüklerin birikmesine yol açmaktadır. Bu olumsuzluğu önleyebilmek amacıyla, yerel risk azaltma planlarında da önerilmiş olan obrukların sigorta kapsamına alınması, zararların etkilerini azaltmaya yardımcı olabilir. Aynı amaçla, ilgili kanunlarda obruk riskine açıkça yer verilerek genel afet kapsamına alınması, diğer afetler için alınması öngörülen önlemlerin obruklarda da alınmasına ve afet sonrasında afetzedelere yapılacak yardımlardan obruklardan zarar gören kişilerin de yararlanmasına imkân verebilir. Bu yönüyle, obruklar bağlamında idarenin sorumluluğu meselesi, sadece zararların tazmini bakımından değil, risklerin önceden görülerek gerekli tedbirlerin alınması bakımından da önemlidir. Zira idarenin risk unsuru gördüğü bir alanda önceden hazırlık yapması, çeşitli senaryolara göre alternatif çözümler üretmesi ve bunlara yönelik planlar hazırlaması, öngörme ve alternatif belirtme ödevinin de bir gereğidir.

KAYNAKÇA

- AFAD Konya İl Müdürlüğü: Konya İl Afet Risk Azaltma Planı, 2021, <https://konya.afad.gov.tr/kurumlar/konya.afad/E-Kutuphane/Il-IRAP-Planlari/KONYA-Il-IRAP-Plani-.pdf>, ET. 23.03.2026.
- AFAD Konya İl Müdürlüğü: Konya İlinde Obruk Alanlarının Araştırılması Projesi Konya 2023 (AFAD Çalıştay Çıktısı).
- AFAD Konya İl Müdürlüğü: Obruk Temel Kılavuz, Konya 2023 (Temel Kılavuz).
- AKYILMAZ**, Bahtiyar/**SEZGİNER**, Murat/**KAYA**, Cemil: İdari Yargılama Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2025.
- ALICA**, Süheyla: “Çevre Denetiminde İdarenin Sorumluluğu”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XV, S. 4, 2011, s. 85-120.
- ARIK**, Fetullah: “Dünya’da ve Türkiye’de Obruk Oluşumları: Tanım, Sınıflandırma ve Oluşum Koşulları”, KAVAK, Osman/HASPOLAT, Yusuf Kenan (ed.), Farklı Yaklaşımlarla Mineraller ve Doğal Taşlar, Ankara 2023, s. 121-155.
- ARIK**, Fetullah: Kontv söyleşisi, Neler Oluyor-Türkiyede Obruk Tehlikesi-Prof.Dr. Fetullah Arık-23 Eylül 2024, https://www.youtube.com/watch?v=V_JXiCnN-C0, ET. 06.07.2025.
- ATAY**, Ender Ethem/**ODABAŞI**, Hasan: İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları, 2. Baskı, Ankara 2010.
- AYAN**, Mehmet: Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 7. Baskı, Konya 2012.
- AZRAK**, Ali Ülkü: “Deprem ve İdarenin Sorumluluğu”, Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 50-53.
- Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Uluslararası Ofisi: Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf, ET. 15.04.2026.
- BOZYİĞİT**, Recep/**TAPUR**, Tahsin: “Konya Ovası ve Çevresinde Yeraltı Sularının Obruk Oluşumlarına Etkisi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 21, 2009, s. 137-155.

- CALÓ**, Fabiana/**NOTTI**, Davide/**GALVE**, Jorge Pedro/**ABDİKAN**, Saygın/**GÖRÜM**, Tolga/**PEPE**, Antonio/**BALIK ŞANLI**, Füsün: “DİnSAR-Based Detection of Land Subsidence and Correlation with Groundwater Depletion in Konya Plain, Turkey”, *Remote Sensing*, C. 9, S. 1, 2017, 83, <https://doi.org/10.3390/rs9010083>.
- CEYLAN**, Mahmut, “İdarenin Öngörme (Planlama) Faaliyeti ve Bu Faaliyetin Deprem Örneği Üzerinden Önemini Anlamak”, *Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2023, S. 4, s. 116-134.
- DARBAŞ**, Güldemin: “Dünya ve Türkiye’de Afet Risk Azaltma Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Kadınların Yeri”, *Mavi Gezegen*, S. 32, 2024, s. 13-24.
- Demirören Haber Ajansı: “Konya'dan sonra Aksaray'da da obruk oluşmaya başladı: Su çekilince kireç taşlarında çökme oluyor”, 14.11.2025, <https://www.dha.com.tr/foto-galeri/konyadan-sonra-aksarayda-da-obruk-olusmaya-basladi-su-cekilince-kirec-taslarinda-cokme-oluyor-2758218>, ET: 10.01.2026.
- “Deprem ve Hukuk Yuvarlak Masa Toplantısı Sonuç Bildirgesi”, *Deprem ve Hukuk*, İstanbul 2000, s. 115-119.
- DOĞRULUK**, Ahmet Doğan: Çoklu Afet ve Biyoklimatik Değerlendirmeler ile Uygun Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya 2024.
- DURAN**, Lütfi, *İdare Hukuku Ders Notları*, İstanbul 1982.
- DURMUŞ**, Fatih, İdarenin Öngörme ve Alternatif Üretme Faaliyeti Hakkında İnceleme: “Düşünülemez Düşünmek”, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2023, 13, S. 2, s. 285-307.
- DÜREN**, Akın: *İdare Hukuku Dersleri*, Ankara 1979.
- Ekonomist*: “Karaman'da yeraltı sularının çekilmesiyle obruk oluşumları artıyor”, 26.08.2025, <https://www.ekonomist.com.tr/tarim/karaman-da-yeralti-sularinin-cekilmesiyle-obruk-olusumlari-artiyor-64280/1>, ET: 10.01.2026.

- ERKUT**, Celal: “Deprem ve İdarenin Sorumluluğuna Danıştay’ın Yaklaşımı”, Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 44-49.
- ESEN**, Adem: “Dirençli şehirler Oluşturma ve Afet Zararlarını Azaltmada Kamu Yönetiminin Yeri”, Avrasya Dosyası Dergisi C. 14, S. 1, 2023, s. 8-88.
- EVREN**, Çınar Can: “İdarenin Sorumluluğunu Etkileyen Neden Olarak Mücbir Sebep”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2010, s. 255-290.
- GÖZLER**, Kemal: İdare Hukuku, C. II, 3. Baskı, Bursa 2019.
- GÜLAN**, Aydın, “Güncellenmesi Gereken Bir Misyon: Danıştayın İstişari Görevleri”, 150. Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu, Ankara 2018, s. 61-76.
- GÜR**, Necip Taha, “İdare ve Gelecek Yaklaşımı: İdarenin Gelecek Öngörüsünün İdari Faaliyetlerdeki Yeri ve Görünümü Hakkında Değerlendirmeler”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, S. 23, s. 95-113. (Öngörü)
- GÜR**, Necip Taha: İdarenin Özendirme ve Destekleme Faaliyetleri, İstanbul 2019. (Özendirme)
- Hangley Aronchick Attorneys Obtain Victory for Solebury School, <https://www.hangley.com/news/solebury-environmental>, ET. 23.09.2025.
- İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: AFAD Sözlük, Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2022.
- İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı: <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-risk-azaltma-planı-tarap>, ET. 12.04.2026.
- JONES**, Cathleen E./**BLOM**, Ronald G.: “Bayou Corne, Louisiana, sinkhole: Precursory deformation measured by radar interferometry”, Geology, C. 42, S. 2, 2014, s. 111-114.
- KADIOĞLU**, Selma: “Obruklar: Oluşum Mekanizmaları ve Derin Yer Radarı Yöntemi ile Araştırma”, Ankara Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi e-bülten, Yıl. 2, S. 1, 2025, s. 29-37.

KARAHANOGULLARI, Onur: İdare Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2025.

Konya Teknik Üniversitesi Obruk Uygulama ve Araştırma Merkezi:
Obruklar Hakkında Bilgi:
<https://www.ktun.edu.tr/tr/Birim/Index/?brm=LI4ZaR6VzKx3bmsGxi2H4w==>, ET: 06.07.2025. (KTÜN Obruk Merkezi, Obruklar Hakkında Bilgi.)

KUTLU GÜRSEL, Meltem: “Deprem ve İdarenin Sorumluluğu”, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Dergisi, C. 32, S. 4, 1999, s. 15-27.

Mersin Haber: “Konya'da Kontrolsüz Yeraltı Suyu Kullanımının Bedeli Obruklar Oluyor”, 31.01.2026,
<https://www.mersinhaber.com/haber-konyada-kontrolsuz-yeralti-suyu-kullaniminin-bedeli-obruklar-oluyor/533387>, ET: 05.02.2026.

MÜCAHİT KÜÇÜK, Çolpan: “Mücbir Sebep Bağlamında İdarenin Depremden Kaynaklanan Sorumluluğunun Değerlendirilmesi”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 11, S. 2, Temmuz 2025, s. 645-689.

ONAR, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, C. III, İstanbul 1966.

ORHAN, Osman: Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Muhtemel Obruk Alanlarının Belirlenmesi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya 2018.

ÖZAY, İl Han: Günışığında Yönetim II Yargısal Korunma, İstanbul 2010.

ÖZCAN, Serdar: Taşkın ile İlgili Mevzuatın Değerlendirilmesi ve Yasal Boşluk Analizi Yapılması, Uzmanlık Tezi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara 2016,
<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/TEZLER/SERDAR%20ÖZCAN.pdf>, ET: 22.02.2026.

ÖZGÜLDÜR, Serdar: “İdarenin Hukuki Sorumluluğu ve Tam Yargı Davaları”, içinde: ÖZAY, İl Han, Günışığında Yönetim, İstanbul 2002, s. 705-784.

ÖZTOPRAK, Sezin: Kömür Ocaklarının Özel Hukuk Kişileri Tarafından İşletilmesi, Ankara 2015.

ÖZYÖRÜK, Mukbil: İdare Hukuku İdari Yargı Ders Notları, Ankara 1977.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı/Mevlâna Kalkınma Ajansı: Konya-Karaman Bölge Planı (TR52 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı) 2024-2028, Aralık 2022, <https://www.mevka.org.tr/tr/page/bolge-planlari>, ET. 08.10.2025.

SELEK, Hüseyin: Afet ve Kriz Durumlarında Hava Araçlarının Kullanılmasına Stratejik Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İstanbul 2024.

SÜSLÜ, Güven: "Paris Sözleşmesi ve 7381 Sayılı Kanun Temelinde İdarenin Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesinden Kaynaklanan Sorumluluğu", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 2024, s. 465-556.

TAGEM/DSİ: Türkiye'de Sulanan Bitkilerin Su Tüketimi, Ankara 2016.

TAN, Turgut/**BAYAZIT**, Bahar: İdare Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2021.

TAPUR, Tahsin/**BOZYİĞİT**, Recep: "Konya İlinde Güncel Obruk Oluşumları", Marmara Coğrafya Dergisi, S. 31, 2015, s. 427-444.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025-2027 Yılları Bitkisel Üretim Destekleme Birim Fiyatları, <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Tarim%20Havzaları/2025%20Yılı%20Destekleme%20Birim%20Fiyatları--.pdf>, ET. 1.4.2026.

"Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (2022-2030)"nın yürürlüğe konulması hakkında Cumhurbaşkanı Kararı, RG. 31890, 8 Temmuz 2022.

TRT Haber: "Konya'da üzerinden yol geçen dev obruk tespit edildi", 24.12.2020, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/konyada-uzerinden-yol-gecen-dev-obruk-tespit-edildi-540618.html> ET. 10.4.2026.

TRT Haber: "Konya, Karaman ve Aksaray'da "obruk" alarmı: 684 adet tespit edildi", 10.12.2025, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/konya-karaman-ve->

aksarayda-obruk-alar-mi-684-adet-tespit-edildi-928305.html, ET. 10.01.2026.

ULER, Yıldırım: “Yönetim Hukuku ve Deprem”, Deprem ve Hukuk, İstanbul 2000, s. 57-58.

ULUSOY, Ali D.: Türk İdare Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2023.

van DUNNÉ, Jan M.: “Liability Issues in Gas and Coal Mining for Damage Caused by Soil Subsidence, Earthquakes and Groundwater Management...”, Uniform Law Review, C. 23, S. 2, 2018, s. 354-372.

Wikipedia: “Cyclone Xynthia”, https://en.wikipedia.org/wiki/Cyclone_Xynthia ET. 16.12.2025.

YAYLA, Yıldızhan: “İdarenin Sorumluluğu ve Mücbir Sebep”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, Ankara 1979, s. 45-59.

YILDIRIM, Ramazan/ÇINARLI, Serkan/AZAK, Kerim: Türk İdare Hukuku Dersleri, C. 2, 7. Baskı, Ankara 2025.

YILDIRIM, Turan: “Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 25, S. 2, 2019, s. 1520-1538.

YILMAZ, Mutlu: “Karapınar Çevresinde Yeraltı Suyu Seviye Değişimlerinin Yaratmış Olduğu Çevre Sorunları”: Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, C. 2, S. 2, Ekim 2010, s. 145-163, doi:10.1501/Csaum_0000000033, ET: 22.07.2025.